

**JIŘINA
ŠIKLOVÁ****in memoriam**<https://youtu.be/Kch7NIs4rEI>**KN/HY**
28. 5. 2021

Číslo

4

Ročník 32

**Nakladatelství
ARGO vydává****298 Kč****Více uvnitř**internet. knihkupectví: www.kosmas.cz**Více uvnitř****399 Kč****www.euromedia.cz****Více uvnitř****www.euromedia.cz****399 Kč**

UVNITŘ: Ralf Rothmann **BŮH ONOHO LÉTA** (rozhovor); Aktuální nabídka nakladatelství ALPRESS; Gill Thompson **DÍTĚ NA NÁSTUPIŠTI** (rozhovor, video s dcerou Nicholas Wintona); Ève Curieová **PANÍ CURIEOVÁ**; Roxane van Iperenová **SESTRY Z OSVĚTIMI** (rozhovor); Lucie Addicks **VŠEM MÝM FILMOVÝM HVĚZDÁM** (video)

Další novinky, videa, rozhovory, recenze, aktuality na: <https://www.denik-knihy.cz>

Ralf Rothmann BŮH ONOHO LÉTA

Kiel, nebo co z něho zbylo, hoří skoro každou noc, moje milá. Je totiž válka, pokud ti to ještě nikdo neřekl. Věta z nového románu německého spisovatele Ralfa Rothmanna v mnohém charakterizuje příběh odehrávající se na sklonku druhé světové války. Na jeho počátku hlavní hrdinka, dvanáctiletá Luisa, ještě hledí na svět kolem sebe dětskýma, zasněnýma očima, na jeho konci už jen suše konstatuje: Prožila jsem všechno.

V zimních měsících roku 1945 Luisa s matkou a starší sestrou prchá z bombardovaného Kielu na venkov. Statek jejího švagra Vincenta, důstojníka SS, se pro ni stává nečekaným ostrovem svobody: vždyť nemusí chodit do školy. Jenže zatímco se toulá lesem, nad hlavou jí čím dál častěji přelétávají spojenecké bombardéry mířící na východ a do země se valí další uprchlíci. Luisa se snaží pochopit, co se to děje a co se také odehrává v jejím nitru: Proč se jí zmocňuje ten podivně rozechvělý pocit, kdykoli se setká s mladým dojičem

Walterem (mimoходом hlavní postavou předchozího Rothmannova románu Zemřít na jaře)? Co jsou zač zajatci v táboře u jezera? Kam zmizela její starší sestra Billie? Od koho získává parukářka vlasy na výrobu paruk? Když se Luise na oslavě švagrových narozenin stane to, čeho se německé ženy a dívky v té době nejvíc obávají, navždy ji to poznamená...

Přeložil Tomáš Dimter

Vázaná, 232 stran, 298 Kč, ISBN 978-80-257-3449-0, EAN 9788025734490

Zakoupit můžete zde

<https://www.kosmas.cz/knihy/249906/buh-onoho-leta/>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorem na následujících stranách

Distribuuje: Kosmas, Za Halami 877, 252 62 Horoměřice, tel.: 226 519 383,
e-mail: odbyt@kosmas.cz, internet. knihkupectví: www.kosmas.cz

R A L F
R O T H M A N N
Bůh onoho léta

Ležela na posteli, četla si a slyšela letadla nad statkem, snažila se představit si, jak zasněžená krajina s kanálem vypadá očima pilota. Klikací se dlážděná silnice lemovaná lesy a poli, pozůstatek staré volské stezky, vedla kolem kláštera do Bovenau a dělila statek na dvě poloviny. Přes ocelový most klenoucí se v mírném oblouku nad Husím potokem se chodilo na západní stranu statku, k nabílenému panskému domu.

Dominoval mu portikus na čtyřech sloupech – dórsky žlábkovaná sádra –, dům měl taškovou střechu a elegantní oblouková okna, v nichž se zrcadlila lípa na dvoře a jež byla opatřena francouzskými žaluziemi.

Naproti čněla do nebe, výše než leckteré kostely v župě, došková střecha velkého kravína navrženého pro tři sta kusů dobytka včetně seníku. Na štítu visel zvon, kterým se ohlašoval čas dojení, a vrata byla pobita plaketami z pomalovaného plechu, oceněními udělenými nejrůznějšími chovatelskými spolky a na zemědělských výstavách. Dvůr od pole oddělovala stodola pro stroje; stál tam obrovský pluh s nablýskanými ralf rothmann radlicemi, traktory a samovazač, na jehož přiháněcím kole ještě visela stébla z poslední sklizně.

Ale to samozřejmě piloti nemohli vidět, střecha nebyla poškozená.

Když přeletěli západní část statku a malý park za panským domem, který obtékala Stará Eidera, uviděli nejprve mlékárnu se zeleně glazovanými cimbuřími. Na této straně silnice se nacházela stodola na slámu, voliéra pro drůbež, různé stáje a kovárna. Mnohé z téměř nevyužívaných budov postavených z pálených cihel byly ještě starší než panský dům a už se rozpadaly. Každá nová bouře strhla další došky ze střech a odhalila zdi černé od plísně nebo krysí a kuní hnízda.

Ačkoli opakovaně docházelo k náletům na Kiel s přístavem vojenského námořnictva, na tenhle nechráněný statek, vzdálený od města necelou hodinu jízdy autem, nespadla za celou válku ani jediná bomba.

Jednou vypálil anglický spitfire dávku do střešních hodin a zničil venkovní schody ke komůrkám dojičů nad stájí, ale většině pilotů krajina s mírně zvlněnými poli, tu a tam kouřícími komíny, stupňovitým štítem kláštera a zvěří mezi buky zřejmě připomínala ideál poklidu. Nikde žádní vojáci, téměř žádné vojenské vozidlo a ze zamížených kokpitů muži pochopitelně nemohli vidět bunkry nebo maskované střechy baráků ve smrkovém lese – o ponorkách klouzajících nad dnem kanálu do Severního moře ani nemluvě.

Už bylo opět hluboko po půlnoci. Na dvoře a v mansardě úplné ticho,

a když najednou skanul na stránku knihy vosk, průsvitná loužička, pod níž se náhle Bůh onoho léta zvětšená písmena šhubala jako nohy hmyzu, sfoukla Luisa svíčku. Okamžitě jí místnost připadala studenější, a tak se zachumlala pod dekami, zívajíc si promnula nohy a na chvíli měla pocit, že na obrysech nábytku zahlédla pableskování plamínku. Na sklenici s vodou se zachvěl načervenalý okraj.

Vstala, přistoupila k oknu ve vikýři, dýchla na námrazu na tabulce. Nad poli nesvítil měsíc, jen jednotlivé hvězdy, ale přesto bylo možné

vytušit stromy podél silnice, jejich černé větvičky, a na východě planoucí září za závojem, o kterém se nedalo říct, zda to je mlha, nebo dým. Každopádně tam vzadu hořel Kiel.

Když šla následující ráno k mlékárně, tenký led v kolejkách po traktoru jí křupal pod podrážkami. U Staré Eidery stály káry a koňské povozy, dva tucty nebo víc; skoro denně jich přibývalo.

Některé byly zapadlé do pobřežního bahna až po náboj kola, oje čnely křížem krážem do nebe.

Slunce svítilo, ale na rampě byl vítr ostrý. Čekali tam uprchlíci s vědry, hrnci a konvemi, některé ženy měly filcové holínky a několik šátků uvázaných přes sebe, a sotvakdo promluvil. Všichni, i děti, upřeně hleděli ke dveřím, kde se starý Thamling činil s odměrkami a špachtlemi na tvaroh. Luisa měla ráda jeho světlé, často usazené oči, bílý mroží knír a vždycky bujaré: „To bude dobrý! Určitě to bude dobrý.“

Ale když na ni mávl, aby předběhla všechny ve frontě, bylo jí to

trapné. Mléka bylo omezené množství a ti poslední často vyšli zkrátka. Jako by už slyšela nespokojené mumláni; jakási bezzubá žena sykla cosi nesrozumitelného, muž o berličích, kterému porыв větru nafukoval tenký kabát, jí uvolnil místo jen s nevolí. Správce se ušklíbl. „No, jak je, holka? Co ty kruhy pod vočima? To je dneska v módě? Už jsi zase celou noc ležela v knížkách, vid’? Svítilo se u tebe.“

Víko promáčknuté hliníkové konve šlo zvednout jen ztěžka. Při otvírání vypadl lístek psaný matčinou rukou, prosba o tuk, a Luisa si stáhla tlustou, dechem ojiňenou šálu z pusy. „To nebylo celou noc!“ řekla. „Nanejvýš pár hodin.“

Správce přejel naběračkou s držadlem dlouhým jako paže po vykachlíčkováném dně. „I tak jsem viděl světlo, mihotající svíčku, a piloti to vidí taky, vždyť víš...“

Slyšelas někdy o zatmění? Holka zlatá, já bych chtěl mít tvůj čas. Můžeš spát, a nespíš.

Kdepak jsi teďka?“

„Druhý díl Vinnetoua,“ odpověděla. „Don Quijote byl ale lepší. Zítřa dočtu Ostrov pokladů a příští týden snad začnu s Effie Bristovou. Prý je to moc smutný příběh... Hořel včera v noci Kiel?“

Nalil jí ještě jednu naběračku mléka, a když přitlačoval víko na konev plnou po okraj, unikly z ní bubliny. Pak ukázal na sudy před mozaikovými okny, prázdný šlapací mlýn pro psa. „Pozdravuj rodiče,

máslo bude ale zase až zítra, Motte má chromý packy. A Kiel, nebo co z něho zbylo, hoří skoro každou noc, moje milá. Je totiž válka, pokud ti to ještě nikdo neřekl.“

Rozpačitě přikývla, poděkovala a opatrně sestupovala z rampy. Na schůdcích bylo uvolněné kování, správce statku ještě jednou zvedl hlavu a zavolal: „Luiso? Dřív než se zase začteš, řekni prosím tě sestře, ať si v bytě zouvá ty své taneční střevíce. To klapání se nedá vydržet. Nebo taky může vyvíst močůvku.

Ani tep, ani dech, a přesto je to život. Je třeba to jen umět pojmenovat. Jenže jaký spis zmírní utrpení našich dní, jež sahá do všech věků, jaký spis je víc než stéblo pod kopyty armád, které pramálo vědí o právu, ačkoli v jeho jménu zákeřně mordují. Zašuměla křídla ve větru: Mlýn už mlel jenom plameny a jiskry sršely do sena, v okamžení přišla práce několika týdnů vniveč. Šípy kuše pronikaly mnohým kabátcem, a kdo se bránil klackem či vidlemi, kdo hodlal chránit své nejdražší, měl vzápětí pět vojáků na hřbetu. Mlynář, jehož rána kyjem připravila o světlo, skončil před svou chotí, jejich děti hodili do ohně. Cizinci se zdatně činili a krev kouřila v mrznoucí trávě a mnohý dodýchal v poutech strachem.

Jeden z tyranů, oficír s modrým perem na klobouku, dal rychtáři pít močůvku, kvůli zlatu a kde že je ukryté, a když ten rozkousl trychtýř a nic neřekl, zaživa mu uřízli mužství, radši nemluvit. Jiný muž, statný jako vůl, uchvátil jeho dceru, jež byla ctihodnou sestrou a přijela z Husumu, aby vysvětila kapli Bůh onoho léta na břehu jezera. Připoutal ji pevně k oltáři a pod křížem na ní vykonal věci, které byly proti všem slibům, načež jemná žena pozbyla smyslů. Domnívali se, že je mrtvá, avšak přežila a navrátila se zpět do kláštera, navždy neschopna zpěvu.

Statek byl tedy vypálen až do základů a všechny sklepy prázdné, už nikdo nechtěl bydlet v zátočině, kudy se do řídkého lesa táhly hordy opozdilců a další sběř, lačná vraždit a násilnit. Jedinou nadějí na zmírnění útrap ve vsi bylo prolévání hořkých slzí, práce stála. Mnohá pole, jež vyžadovala péči, uchvátila lebeda a mezi rolemi, na zemi mrtvých, se vzámaly půtky. Mléko z krav teklo kyselé, telata zmírala v samicích a lidem pomateným chorobami a strachem se vedlo jako ve špatném snu.

Z kraje nepřicházely žádné zprávy, kradli se sem jen raubíři, jimž zmalovali hřbet do modra, když je přistihli, jak prodávají šperky mrtvých. Ale byli svobodní muži, kteří se chovali nemravně s hrstí ženských vlasů, a dorazil tulák s jemně spletenými náramky a řetízků, tak zlatými, že člověku srdce slastně poskočilo v tomto temném čase. Nabídl je Bartoloměji, osudem zkoušenému, jenž právě hodlal opravit lávku pro svou práci, rybaření. A on poznal nejen perlový řetízek z trhu v Lübecku, jimž si ovíjela vlasy. Jeho žena, odvléčena marodéry, byla jediná v širém kraji s vlasy tak lesklými a hustými, a paměť jeho rukou mu říkala, že drží její kšticí. Mrtvý padl do vody a padouch unikl.

Tvůrci těchto řádků, Bredelinu Merxheimovi, se jeví nepřiměřeně hovořit o svém vlastním utrpení, jelikož ve srovnání je mizivé. Život se žije, člověk má slepice a žito v kamenném domě a může dně

i očím skvrnám navzdory psát a číst, takže se vede dobře.

Když svítí štěstí na luhy a daruje nám plody, nikoho ani nenapadne, aby ostříl pero, neb pergamen či ruční papír jsou vzácné. Pokud ale kolem obchází vražda a požár má svůj účinek a všechno zničí, bude mouro a duběnek pro inkoust dostatek. A tak chceme s touto kronikou pokračovat a psaní učiniti zadost.

Ve velké stáji stálo jen několik jalovic; mladší telata zrekvírovali. Místo nich zde byli ustájeni koně uprchlíků, „cikánský herky“, jak jim říkala její matka. S výjimkou dvou černých trakénských koní byla většina hnědá a na mnohých byly patrné útrapy putování, hlad a vyčerpání. Kyčle a ramenní klouby jim špičatě vystupovaly pod kůží, která byla matná a od chomoutu a postroje do krve rozedřená a posetá boláky.

Pro všechny bylo jen málo žrádla, pár náručí sena denně, a když Luisa procházela chodbou, většina z nich podřimovala nebo spala ve výkalech. Ale klisna, která stála stranou ve stínu nádrže na vodu, vypadala, že už na ni čeká. Strnule ji sledovala zapadlýma očima a ohon se míhal nad zdí. Byla nejvychrtlejší kůň ze všech, daly se jí spočítat žebra, a navíc jí chybělo jedno ucho. Neokovaná táhla velký povoz plný lidí a vybavení domácnosti z Východního Pruska až do kielské zátoky, a teď měla klouby strašlivě oteklé, kopyta vypadala jako zpráchnivělé dřevo. Její kůže nebyla ani šedá, ani bílá, spíš špinavě zažloutlá, a za to, že se jí chvěl ochlupený spodní pysk, mohly zřejmě bolesti. Z prasklin a vředů na střelce kopyta jí prýštila krev a ostatní koně ji vždycky odstrkovali od kupky sena; na hřbetě a na krku měla kousance. Koně jí nedovolili sežrat ani stará vlašťovčí hnízda, která spadla ze zdi nebo krokvi, a někdy z nouze zaryčela, ostrý tón. Ale když kvůli tomu Luisa běžela za správcem, ten jen pokrčil rameny. „Jo, ta z Kruschwitzu... Umírá. A kdo by chtěl mít smrt nablízku.“

Také tohoto rána, když Luisa poplácala po krku nemocnou kobylu, které dala jméno Bríza, přišli blíž i ostatní koně a věřili. Mnozí sklopili uši, zadupali, špičkami kopyt odštíplí kousky z cihlové podlahy a ona uzavřela dělicí plot a nalila jí do žlabu právě tolik mléka, aby si toho doma nevšimli. Pak jí do toho nalámala trochu pečiva a najednou ucítila kouř a zamžourala do slunečních paprsků, které dopadaly zaprášenými okny. „No jen se na to podívejme,“ řekla Sibylla. „Teď už je mi leccos jasný!“ Její stín klouzal po vápnem natřené zdi, o kterou byla opřená řada otýpek slámy. Ve vypasovaném černém kabátu s perziánovým límcem a v kozačkách vypadala téměř jako dáma – včetně volně uvázané hedvábné šály v barvě bordó. Přes časnou hodinu měla nalíčené rty a nalakované nehty, a klipsy z prolamovaného zlata, otcův dárek k devatenáctým narozeninám, se na slunci leskly. ...

Za knihu *Bůh onoho léta* dostal Ralf Rothmann v roce 2018 cenu Uwe Johnsona.

Porota vybrala knihu z více než 100 textů. Johnsonova cena podporuje německy mluvící spisovatele, jejichž práce obsahuje odkazy na Johnsonovu poetiku. Uwe Johnson (1934-1984) vyrůstal v Güstrow v Mecklenburgu a studoval v Rostocku. V roce 1959 se přestěhoval do západního Berlína a později do New Yorku. Jedním z jeho nejdůležitějších děl je obsáhlý čtyřsvazkový román *Jahrestage*[4] (1970–1983). Cena Uwe Johnsona byla poprvé udělena v roce 1994. K laureátům patří Christoph Hein, Christa Wolf, Uwe Tellkamp, Jochen Laabs a Walter Kempowski.

Porota své rozhodnutí odůvodnila takto:

Porota svým hlasem pro román „Bůh onoho léta“ ocenila autora, v jehož díle hraje ústřední roli ničím nenarušená paměť. Ralf Rothmann ukazuje z pohledu třináctileté dívky, že válka neznamena pouze smrt a zranění, strádání a strach nebo starosti o příbuzné. Nejde jen o reprezentaci vnějšího násilí. Rothmann působivě popisuje, jak válka útočí na duši a ohrožuje „etickou identitu“ jednotlivce.

„Bůh onoho léta“ přesně zobrazuje každodenní život na konci války, postupuje k rovnováze mezi svobodou a nátlakem, mezi odporem a rezignací, povoleným a zločinem – a jejich mezistupněmi. Autor do svého románu vpletl narativní kousky zasazené do třicetileté války a vytváří spojení mezi věky a nastoluje existenciální otázku, zda se člověk z válek „poučil“.

Mimořádné množství detailů a způsob, jakým jsou prezentovány, nám umožňují s úžasem zažít, jak je pro přítomnost důležitý poslední rok války a léto 1945, protože hrozilo, že zmizí z paměti svědků. Zabraňuje tomu literární paměť. Umění Ralfa Rothmanna spočívá v zohlednění jednotlivce a jeho umístění ve společenských vrstvách, do nichž je zatahován často proti jeho vůli. Kromě realismu vyprávění, stejně jako u Uwe Johnsona, z toho vyplývá naděje formulovaná slovo od slova: soukromý a obecný osud nesmí mít poslední slovo.

Německý spisovatel **Ralf Rothmann** (1953) vyrůstal v Porúří, vyučil se zedníkem a řadu let se touto profesí živil. Potom vystřídal několik zaměstnání, mj. pracoval jako tiskař, ošetrovatel v nemocnici a kuchař. Od roku 1976 žije v Berlíně. V roce 1984 mu vyšla prvotina, básnická sbírka *Šrámy*. Od té doby napsal řadu románů a povídek, z nichž se mnohé odehrávají v dělnickém a maloměstském prostředí Porúří nebo Berlína, často také jsou autobiograficky laděné. Rothmann má na kontě bezmála dvacet významných literárních cen. Českým čtenářům se představil pohnutým příběhem dvou mladičkových kamarádů nucených na sklonku války narukovat na frontu, který pod názvem *Zemřít na jaře* vydalo Argo v roce 2017. Nyní vychází román *Bůh onoho léta*, který rovněž vzbudil mimořádnou pozornost.

Pane Rothmanne, tato kniha je pokračováním vašeho předchozího románu...

Poté, co jsem napsal „Im Frühling sterben“ (česky: Zemřít na jaře, Argo, 2016, <https://www.kosmas.cz/knihy/214240/zemrit-na-jare/>) jsem si nemyslel, že se znovu ponořím do nacistického světa – příliš mě to deprimovalo. Ale pak jsem odjel na knižní

turné a v Kielu za mnou přišla starší paní a řekla, že se s mým otcem setkala, když byl mladý. Bylo jí tehdy asi dvanáct. A když o něm mluvila, všiml jsem si, že dívka v té době byla zamilovaná do sedmnácti nebo osmnáctiletého chlapce.

Váš otec byl násilně naverbován do Waffen SS. Jak víme z předchozí knihy, obdržel rozkaz zastřelit svého nejlepšího přítele.

Je pravda, že můj otec byl násilně naverbován, ale nemusel zastřelit svého přítele. Nejde o životopisnou knihu.

Ale všechny vaše romány mají autobiografické jádro. Jednou jste řekl, že ke konci války byla vaše matka znásilněna ruským vojákem. Strach ze znásilnění je jedním z ústředních témat vašeho románu.

Ano, moje matka byla při útěku ze západního Pruska znásilněna. Samozřejmě to tak neřekla. Vyprávěla o tom, že ji někdo jednou chytil, a na jakoukoli další zvědavost odpověděla pouze „Neptej se mě na díru v duši.“ A tím to skončilo.

Hlavní postava v knize, dvanáctiletá Luisa, je také znásilněna. Byla jí podkladem vaše matka?

Proboha! Kniha je čistá fikce, pokud ignorujete skutečnost, že jsem do ní trochu vplel siluetu mé ženy, její chytrost, fascinaci knihami, zrzavé vlasy. Toto znásilnění je součástí logiky příběhu. Toho se tehdy všechny ženy obávaly. Jak je dobře známo, propaganda hovořila o znásilňování „asijskými hordami“, valícími se Německem.

Jste věřící?

Co to je být pobožný? Jsem katolík, ale nechodím na bohoslužby. V mém dětství v osadě ukoptěných horníků byl kostel útěchou, a to i z estetického hlediska: Čerstvé květiny, zlato a pozlátka v kadidlově vonícím prostoru. Ale ono jakési okouzlení skončilo s pubertou.

Vaše texty jsou pro německy psanou literaturu neobvykle smyslné, jsou velmi živé a získávají tak ohromnou sílu. Ale to je přesně to, co bylo kritizováno ve vaší předchozí knize. Recenzent vás obvinil málem z přípravy světové války.

To pro mě není argument. Nevím, co je umění, jak mohu vědět, co je kýč? V tomto smyslu mi to nikdy nevadilo. Hermann Hesse žil celý život s obviněním, že je kýčovitý. Pokud se neobracíte k intelektu v německy mluvících zemích, ale spíše vytváříte poci-

ty, pak tato výčitka rychle vyvstává. Myšlenky se samozřejmě snadno vyjadřují v našem úžasně složitém jazyce. Ale vytvořit něco, co vám zvedne srdce nebo vlasy na zátylku, je skoro jako tančit tango v gumových botách.

Je riskantní psát o konci války? Alexander Gauland, spolupředseda Alternativy pro Německo (AfD), dokonce hovořil o „hrdosti“ na úspěchy německých vojáků ve světových válkách. Po kritice změnil názor a tvrdil, že myslel jen „respekt“. I taková tvrzení se v nynějším Německu objevují....

Nesmíte zapomenout, že můj otec byl násilně naverbován, když mu bylo sedmnáct. Nikdy nechtěl jít do války a s Gaulandem by hlasitě nesouhlasil. To, co jsem o tom napsal, bylo prostě kvůli mé lásce k rodičům, k otci, protože jsem mu chtěl rozumět. Byl velmi tichý, a samozřejmě pro to měl své důvody, nebyla to jen otázka povahy. Když byl povolán do Waffen SS, cítil se jako oběť, když se vrátil, byl najednou pachatelem. Nechápal to; kromě několika románů s fiktivním Jerry Cottonem o jeho dobrodružstvích v roli agenta FBI, nikdy v životě nečetl knihu. Chtěl jsem pochopit toto vakuum, které nosil s sebou, proto jsem se věnoval studiu té doby. Myslím, že bych to jinak vůbec nedělal.

Jaké to je, když již nelze získat určité zkušenosti, jako je třeba válka?

Žádná válka nikdy neskončila. Mimochodem, máte empatii; spojení jsem získal prostřednictvím svého otce. Jsem jako on,

navenek jsme stejní. Na pohřbu mě všichni oslovovali jménem, bylo to neskutečné. Dokonce jsem tam nosil jeho černý oblek, protože jsem neměl peníze na to, abych koupil svůj. Jsme si podobné povahy, obě mají melancholický temperament. Nebylo tedy tak těžké si představit, jaké to pro něj tehdy bylo.

Věděli jste jako dítě, že váš otec byl ve Waffen SS?

Na paži si nechal vytetovat krevní skupinu SS, a když si s námi hrál a měl na sobě jen tričko, viděli jsme to. Válka byla tedy vždy s námi u stolu. Potom jsme se ho zeptali na to a tamto, ale on málokdy odpověděl, nebo nanejvýš svým povinným „všichni byli idioti!“

Po vašem narození se rodiče přestěhovali ze Šlesvicka-Holštýnska do Porúří, kde váš otec pracoval jako horník...

Ano, to byla těžká doba, dokonce i pro nás děti. Otec byl doslova pohřben v podzemí. Kamarádi se ztotožnili s touto neuvěřitelně tvrdou prací způsobem, který pro mě dodnes zůstává záhadou. Bylo to skoro jako válečné společenství. A pak měl v dole nehodu, odnesl si z ní nespočet zlomenin nohou a rukou. Kromě toho jsme neustále zápolili s finančními potížemi. Matka ráda utrácela, stále by jen tančila, kouřila a pila. Ale na to neměla dost peněz. Vyvrcholilo to tím, že dětem ukradla kapesné z pokladniček.

Když se západní Němci dnes ohlédnou za starou Spolkovou republikou, často tak činí ve víře, že to bylo jejich nejlepší období. Ale když čtete romány, které se odehrávají v této době, máte dojem, že to tak nebylo.

Ani já jsem se tak necítil. Roky v Porúří byly ve skutečnosti dobou násilí. Všechno bylo brutální, včetně jazyka. Přišlo mi to strašně a traumatizující. A když jsem v roce 1976 odešel do západního

Berlína, nebylo tomu jinak. Byla zima a apartmány byly hrozné. Ale byla tu svoboda.

V románu je druhá dějová úroveň, odehrává se v době třicetileté války...

Nešlo o vykalkulovaný kontrast, myslel jsem spíš na hudební skladbu. Asi po čtyřiceti stránkách jsem měl pocit, že tón vyprávění není harmonický, že potřebuje protiklad. A pak jsem všechno odložil, zhluboka se nadechl a napsal tuto historizující pasáž. A to se opakovalo přibližně každých čtyřicet stránek, podobně jako by skladatel pracoval na kontrapunktu. Nota, která se mi vybavila, prostě potřebovala ozvěnu.

Co pro vás znamená čtení?

Čisté štěstí – když ve mně text vyvolává soucit nebo vzbuzuje můj obdiv a případně mi pomáhá na cestě životem. Literatura je také vždy životním poradenstvím, bez ohledu na obsah, pouze díky kvalitě díla.

Jak jste začal psát?

Způsobila to četba, zejména poté, co jsem v mládí četl knihy Hermanna Hesseho. To jasné ranní světlo v jeho větách, ta směšná vážnost a osvěžující negermanismus jeho práce – napsaný v němčině, která už nemůže být elegantnější a vládnější! Potom jsem v určitém okamžiku pocítil impuls: to je něco, co také chci udělat – svým vlastním způsobem.

Pokud porovnáte svou cestu od zedníka k spisovateli s cestou mladých lidí, kteří dnes studují „kreativní psaní“ ...

Neznám nikoho, kdo by studoval, aby se stal spisovatelem. Může

to pomoci, ale myslím si, že zkušenosti, které jsou relevantní pro psaní, se v seminární místnosti nenenabízejí, ani pokud jde o dovednosti. Řemeslo nikdy nevychází izolovaně od autorovy vnitřní potřeby, od jeho vášně a tajemství, a pokud vás někdo naučí, jak je vytvořit dobrá povídka, tato znalost může ve skutečnosti poškodit vaši vlastní formu vyjádření. A pak musíte znovu zapomenout na nějaká pravidla. Postavte se na dálnici a stopujte napříč Mexikem – to je pravděpodobně lepší škola pro psaní.

Napsal jste hlavně romány a povídky, ale také básně a divadelní hry. Cítíte spříznění s nějakým žánrem?

Ne, protože každý námět přináší svou vlastní formu. Pišete jednoduše to, co vám klepe na dveře a věříte jazyku, jeho hudebnímu duchu. Všechny jeho části – zvuk, rytmus, barva, smysl, nesmysl a gramatická struktura – mají přirozený cíl vytvořit celek. A ať už je to pak poezie nebo próza – koho to zajímá?

Kdysi jste nazvali literaturu „prostorem pro sny“, což nebrání říkat pravdu. Platí to i pro váš román, který vypráví válečný příběh?

Když jsem se otce zeptal, jestli také střílel ve válce, velmi zmateně se podíval na matku: na co bych teď měl odpovědět? A matka mi řekla: No tak, běž si uklidit pokoj. Otec ztělesňoval ztracenou generaci z minulého století. V osmnácti šel do války, plazil se na bojišti, zranění utrpěl na těle i na duši. Pak znovu pocítil zmar v ekonomickém zázraku, jako těžce pracující horník v podzemí, po dobu třiceti let. A pak v pětapadesáti letech předčasně odešel do důchodu, v šedesáti podlehl alkoholu a o rok později zemřel.

Jaký byl váš vztah s otcem?

Miloval jsem ho a obdivoval, zejména kvůli často depresivnímu smutku, který z něj vycházel. Nerozuměl světu. Jako vynucený bránc Waffen SS se cítil obětí, ale po válce byl považován za pachatele. Jak by to měl vyřešit osmnáctiletý mladík, který se nikdy nenaučil o tom přemýšlet? Byl to velmi mlčenlivý muž. Pocházel z Essenu, původně byl dojičem v severním Německu a později horníkem. Skutečně se pohřbil pod zemí a byl nazýván burrower, tedy ten, kdo si buduje jakési podzemní doupě. Na dovolenou jsme nikdy neodjeli. Nejčastěji seděl u kuchyňského stolu, bubnoval prsty a říkal, doufám, že tato nečinnost brzy skončí.

Jaký byl váš vztah s matkou?

Vzdálený. Často nás bila, a to až do krve. Takového člověka nemůžete milovat. Nesnáším ji. Nikdy jsem se k ní nepřiblížil. Zároveň byla neuvěřitelně veselá, vždy chtěla tančit a zpívat a každou sobotu večer chodila do restaurace, sama bez otce. Mnohem později jsem se dozvěděl, že ji znásilnil ruský voják, když jí bylo šestnáct. Je samozřejmě možné, že vám uvnitř bude zima a ztratíte schopnost litovat.

Když vám bylo pět let, vaši rodiče se přestěhovali do Porúří. Do jaké míry formovalo tamější prostředí vaši práci?

Byl to skvělý základ pro to, co jsem dělal. Ale až v Berlíně jsem si začal všimnout všeho, co jsem prožil v Porúří. Teprve poté jsem si uvědomil, že Porúří je neuvěřitelně poetické místo. Lidé tam kopali uhlí, aby dosáhli určité životní úrovně. Ale praskliny v domech, poškození hor, to vše s tím také souvisí. Domácí prostředí bylo tísnivé. Ale jako dítě jsem také mohl využívat veškerou podobu svobody. Rodiče chápali výchovu tak, že řekli: Vypadni! Když zazvoní zvony, přijdeš na oběd. Když se rozsvítí lucerny, na večeři. Žili jsme na skládkách, v lesích, ve šterkovnách...

Může literatura změnit život, zlepšit svět?

Zní to žalostně, ale samozřejmě je to možné. Zažil jsem to na vlastní kůži, ve své vlastní duši. Byl jsem průměrný zedník, který prodal své ojeté auto a myslel si, že povede život jako každý jiný. Koupím sedací soupravu, ožením se a budu mít děti. A pak přišlo setkání s literaturou – s Albertem Camusem a Hermannem Hessem. To bylo zjevení a otevřelo mi dimenze, o kterých jsem si dříve nemyslel, že do nich nahlédnu. A proto věřím, že literatura může změnit osobní život. Mohla by dokonce změnit svět tím, že by osobní život byl ještě trochu promyšlenější.

(Ze zahraničních pramenů)

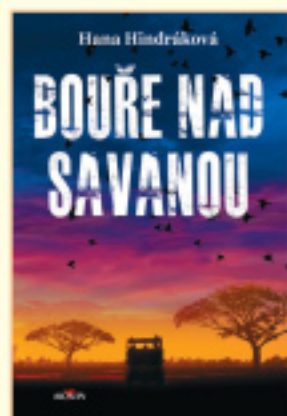

Abigail Dean

DÍVKA A

Nechci myslet na svou rodinu. Na hrůzy, které jsme se sourozenci museli kvůli rodičům prožít. Chci zapomenout na hororový dům i zvěrstva, která s námi dělali. Teď je ale matka po smrti a dům je náš. Musíme se tam vrátit a postavit se minulosti čelem, protože jiná cesta neexistuje. Stejně jako už nesmí existovat jméno, které mi dali – A. Jmenuji se Alexandra a toto je můj příběh.

Doporučujeme, rozsah 328 stran, cena 369 Kč

Hana Hindráková

BOUŘE NAD SAVANOU

Novinářka Nora se při záchraně keňského chlapce dostane na stopu vraždicí sekty Mungiki. Její činnost nezůstane bez povšimnutí a Nora brzy nachází výhrůžné vzkazy. Spolu s kolegou Paolem se přesto vydává neohroženě po stopách nebezpečných keňských zločinců a riskuje vše pro ty, o nichž netuší, jestli jsou ještě naživu.

Doporučujeme, rozsah 216 stran, cena 269 Kč

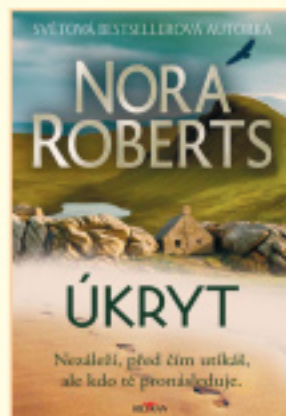

Hana Whitton

ZDISLAVA Z LEMBERKA

Krásná a urozená Zdislava nemá o vhodné nápadníky nouzi, ale ona sama hledá hluboký vztah založený na opravdové lásce. Cestu jí zklidí sympatický Havel z Lemberka, příslušník mocného rodu Markvarticů, který její city opětuje, ovšem jednoho dne bez vysvětlení zmizí. Zdrčená Zdislava nechce věřit, že by Havel zradil její důvěru, ale nejistota ji šíří jako jed.

Doporučujeme, rozsah 232 stran, cena 289 Kč

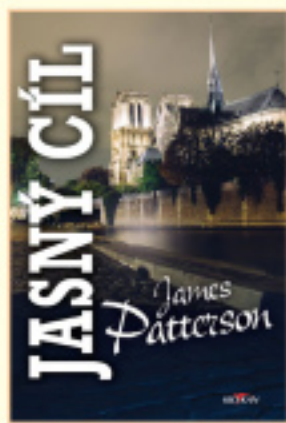

Nora Roberts

ÚKRYT

Caitlyn, dítě slavných a bohatých holywoodských hvězd, se stane obětí únosu, ale jako zázrakem se jí podaří jejím únoscům uniknout. Vyděšenou a zraněnou ji objeví na svém ranči Dillon, který ji opět spojí s rodinou. Návrat domů ovšem znamená velmi znepokojivé zjištění a temné následky na sebe nenechají dlouho čekat. Nezáleží, před čím utíkáš, ale kdo tě pronásleduje.

Doporučujeme, rozsah 422 stran, cena 369 Kč

James Patterson

JASNÝ CÍL

Když se Jack Morgan staví v pařížské pobočce, netuší, že místo památek, které chtěl v městě umění navštívit, dostane nový případ. Zmizela totiž vnučka významného klienta. Brzy se objeví několik brutálně zohavených vlivných osobností, jejichž vraždy spojuje záhadné graffiti. Jack ví, že je potřeba složit všechny dílky skládačky dřív, než bude pozdě.

Doporučujeme, rozsah 328 stran, cena 329 Kč

Matthew Costello, Neil Richards

ZÁHADA PANSTVÍ MOGDON

Majitel starého anglického panství Mogdon umírá v plamenech za velmi podezřelých okolností. Sarah s bývalým policistou Jackem nevěří, že by šlo o pouhou nehodu a že oheň vzplál sám od sebe. V přilehlé ospalé vesnici totiž žijí tři potomci mrtvého muže, kteří pravděpodobně zdědí po otci obrovské jmění. Co když mu ale někdo z nich na onen svět dopomohl?

Doporučujeme, rozsah 136 stran, cena 199 Kč

Gill Thompson je anglická lektorka, která absolvovala magisterské studium tvůrčího psaní na univerzitě v Chichesteru.

Její romány *OCEÁNY MEZI NÁMI* a *DÍTĚ NA NÁSTUPIŠTI* odborná kritika vysoce ocenila a staly se bestsellery.

Žije se svou rodinou ve West Sussexu a vyučuje angličtinu studenty vysokých škol. Je rovněž aktivní v blogu pro kreativní psaní.

Gill Thompson DÍTĚ NA NÁSTUPIŠTI

Praha 1939. Mladá matka Eva má tajemství, které ohrožuje její dcerku Miriam. Ve chvíli, kdy se blíží okupační nacistické síly, pochopí, že musí svou dcerku poslat pryč. Jen tak ji může zachránit. Vše je však v ohrožení, když Eva musí nastoupit do transportu... Dobrovolnice Pamela v Londýně hledá nové domovy pro židovské děti z Evropy. Ve chvíli, kdy její vlastní syn nastupuje k RAF, seznámí se s mladou dívkou a zjistí, jak snadno se může celý její svět zhroutit...

VIDEO

na svého otce Nicholase Wintona
vzpomíná jeho dcera Barbara

Nemá-li to nemožné...
Stručný životní příběh
sira Nicholase Wintona,
zachráněno 669 československých
židovských dětí, jak jej sepsala
jeho dcera Barbara Wintonová.

Skutečnost, že můj
životopis
napsala má dcera, může
znamenat, že není
nezaujatý,
avšak abyste si to ověřili,
budete si ho muset přečíst!

Barbara Winton

Přeložil Petr Jiříček

Vázaná, 336 stran, 399 Kč, ISBN: 978-80-249-4414-2,
EAN: 9788024944142

Vydává Ikar

Zakoupit můžete zde

<https://www.knizniklub.cz/knihy/459260-dite-na-nastupisti.html>

https://youtu.be/_7sT45OF63c

Ukázka z knihy a rozhovor s autorkou na dalších stránkách

Když spěchala domů, vybavila si scénu na Wilsonově nádraží. Všechny ty děti s kuffíky a hnědými štítky. Tak tohle dělaly? Odjížděly do Anglie? V uších jí začalo tepat. Možná by to měla říci Josefovi.

Ale večer u jídla byl Josef neoblomný. „Zůstane s námi, *liebling*. Anglie je nezdravá. Všude samý déšť a mlha. To není místo pro mladou dívku.“ Ale víš jistě, že okupovaná Praha je bezpečnější? Vždyť město je plné Němců!“ Eva se otřásla při vzpomínce na zpcené zmitající se tělo, na děsivé bolestivé bodnutí, špinu a chladné zoufalství. Podbříšek jí při té vzpomínce začal bolet.

„Stále ti to opakuju. Jsem vědec. Zabývám se rozumem a fakty. Nikdo nevyhrožoval nám ani našemu dítěti.“

„Ale není žádným tajemstvím, že Hitler nenávidí Židy,“ řekla Evina maminka, když se vynořila z kuchyně s mísou uvařených brambor. „Podívejte se, co udělal těm v Německu.“ Všichni si v novinách četli zprávy o rozbitých židovských obchodech, synagogách a domech. Nedávno byli Židé bez upozornění vystěhováni ze svých domovů, rozbili jim rádia a na všechny uvalili zákaz vycházení.

Josef uchopil nůž a vidličku.

„Některým, ano. Ale já nepředstavuju hrozbu. Jsem pro nacisty užitečný. S mojí prací jsou spokojeni. Dokud jsem v ústavu, všichni jsme v bezpečí.“

Abba neřekl nic, jen se s úzkostlivým výrazem ve tváři natáhl pro brambory.

Následujícího dne Eva odvedla Miriam do školy a zůstala stát u brány. Obvykle se tam setkala skupina matek, které si užívaly pár minut drbů, než se vydaly zpět dělat domácí práce. Běžně se jim Eva vyhýbala – drby ji nudily a neměla pocit, že by měla čím přispět do diskuze, ale dnes postávala vedle nich. Jakmile hovor začal utíchat, položila otázku, o které přemýšlela půlku noci. „Slyšela jsem, že Leibnitzova dvojčata odjela do Anglie. Víte některá, jak se tam dostala?“

Otočila se jedna z matek, tlustá žena se zeleným šátkem a batoletem mrskájícím se jí v náručí, které držela za nohu, „Myslím, že frau Leibnitzová má anglické příbuzné. Ozvala se jim a oni chlapce pozvali

k sobě. Muselo to být nelehké rozhodnutí.“ Zbytek žen, jako sbor ze Smetanovy opery, zavrtěl hlavami a soucinně zašuměl.

„Je tedy nemožné dostat naše děti do bezpečí, jestliže nemáme příbuzné v zahraničí?“ Zeptala se Eva.

Žena pokrčila rameny. Ve skupině se mezitím konverzace posunula dál a ona byla dychtivá přispět.

Když se Eva vracela domů, uslyšela za sebou rychlé kroky. Otočila se a uviděla, jak za ní spěchá matka jedné z Miriaminých kamarádek. Frau Golderová. Vysoká žena s trvale úzkostlivým výrazem ve tváři.

„Dobré ráno,“ řekla Eva.

Žena pozdrav opětovala a pak se rozhlédla. Ulice byla opuštěná. Jen vychrtlý holub kloval do kanálu a hledal něco k jídlu. Přesto se frau Golderová přiblížila až k Evě a ztišila hlas. „Slyšela jsem, že se ptáte na možnost poslat děti pryč.“

„Ano,“ přikývla Eva. „Němcům nevěřím.“

„Souhlasím,“ řekla frau Golderová. Sáhla do kabelky. „Tohle je Brit, za kterým můžete zajít. Kancelář má ve Voršilské ulici.“ Podala Evě malý, pevně složený kousek papíru. „Můžete se jej zeptat, jestli by si vzal vaši Miriam.“

Jen ta slova způsobila, že se Evě málem zastavilo srdce. Papír rozbalila náhle ztuhlými prsty až na několikátý pokus. Černým inkoustem na něm byla napsaná adresa. „Děkuji vám.“ Dotkla se ženiny paže. „Půjдете za ním také?“

„Jsem jinověrec, i když můj muž je Žid,“ odpověděla frau Golderová. „Nevěříme, že je Eli v nebezpečí. I když jsme to chvíli zvažovali, když jsem dostala tuto adresu.“

Eva přikývla. Židovství člověka se určovalo po mateřské linii. Strčila papír do kapsy. „Dám vám vědět, jak jsem pochodila.“

Žena se otočila zpět ke škole.“

8

Následujícího dne Eva poté, co doprovodila Miriam do školy, spěchala do Voršilské ulice. V noci mrzlo a sníh na střeších se proměnil v krystalky: drobné vločky jako zrnka cukru zůstávaly ve štěrbinách. Nebylo třeba ptát se na cestu do Angličanovy kanceláře: už daleko od ní

se fronta vinula po silnici jako had. Eva se připojila na konec, za ženu s malým dítětem zabaleným v zářivé šále, za ruku držela starší tmavovlasé dítě. Žena se na pozdrav usmála.

„Vaše děti jsou velmi malé,” řekla Eva.

Žena přikývla. Z šátku jí unikly neposedné pramínky černých vlasů a hnědé oči měla bezútešné.

„Sotva jsem ji odstavila od prsu. A Ince...” řekla a ukázala na starší z dětí, jsou teprve tři.”

„Nebojíte se poslat je pryč, když jsou ještě tak malé?”

„Samozřejmě, že se bojím.” Žena se kousla do rtu.

Eva si to hned vyčítala. Taková hloupá otázka.

„S manželem jsme o tom diskutovali donekonečna,” pokračovala žena.

„Zlomí mi to srdce, vidět je odcházet. Nedokážu si bez nich představit svůj život.” Hrudník se jí křečovitě zvedal. „Alespoň jim tak dám šanci. A asi za rok, až Němci odejdou, je dostaneme zpět.”

Eva si vybavila průvod tanků valících se do Prahy, děsivé řady pochodu-
jících vojáků a obrovské transparenty s podobiznou Adolfa Hitlera. Odejdou Němci vůbec někdy? „Muselo to být těžké rozhodnutí,” řekla.

„Strašné,” povzdechla si žena a zaleskly se jí oči. „Ale správné.”

Zvedl se ostrý poryv větru – ženě nadzvedával šál a batoleti jemné vlásky. Holčička vykřikla a matka jí roztržitě uhladila zašmodrchané kadeře a ovinula jí šál pevněji kolem těla.

Eva si představila Miriamin rozkošný obličej, buclaté nožky, stále ještě dětskou vůni a srdce jí ztěžklo. Odvrátila se, aby skryla vlastní slzy. Jak by jen o ni mohla přijít? Copak by ale mohla snášet starosti a strach, když si ji tu nechá? Bylo to opravdu děsivé rozhodnutí. Tato žena na to alespoň byla se svým manželem, Eva vše plánovala tajně. Bylo špatné obcházet Josefa; je to proti veškerému židovskému učení. Ale vzpomínka na tu noc na hřbitově jí nikdy neopustila. Pomyslela, že se pokusí znovu si s Josefem promluvit, přesvědčit jej o nebezpečí. Nikdy by mu ale nedokázala vyprávět svou vlastní strašlivou zkušenost s německou

krutostí. Rodiče jí tehdy nedokázali zachránit; ona musí svou dceru ochránit za každou cenu. Je to jediná cesta.

Když se dostala na řadu, bylo už dvanáct hodin. Angličan měl laskavé oči, dívaly se na ni zpoza brýlí s obroučkami. Seděl za velkým stolem posetým dokumenty a papíry.

Eva se na jeho pokynutí posadila. Poskytla mu Miriamino jméno a adresu.

„Fotografii máte?” zeptal se muž a vzhlédl od svých poznámek. Eva se rukou dotkla hrudi. „Nemám,” vydechla. „Nevěděla jsem, že bude potřeba.”

Muž si tiše povzdechl. „Musíme mít fotografii,” řekl a odložil pero. „Posíláme je lidem v Anglii, víte? Vyberou si, které dítě si vezmou.”

„Ano, samozřejmě.” Zítra po škole bude muset vít Miriam k fotografování na Starém Městě. A doufat, že dceřiny hnědé kudrlinky a průzračné oči nějakou anglickou rodinu zaujmou.

„Vraťte se co nejdříve,” nabádal ji muž. „Také bude potřeba, abyste přinesla trochu peněz.”

„Peněz?” Eva se cítila hloupě. Frau Golderová se o tom nezmiňovala. Proč jí to jen nenapadlo?

„Abyste pomohla dítě zajistit.” Muž vypadal rozpačitě. „Omlouvám se, ale naše vlastní prostředky jsou omezené.”

„Chápu.” Eva vstala. „Vrátím se co nejdříve.”

„Děkuji vám, drahá. Do té doby povedu Miriam na seznamu. Jakmile přinesete peníze a fotografii, přiřadím je do složky. Pak bych Vám dal vědět, až se o ní přihlásí nějaká rodina.” Vzal razítko, několikrát jím důkladně projel po inkoustovém polštříku a potom je pevně otiskl na papír před sebou.

Eva polkla, potřásla muži rukou a pak na rozřesených nohách odešla z místnosti. ...

Vaše kniha pojednává o dětech, které za pomoci mimořádných lidí unikají před jistou smrtí a jejich dětství je tím nutně poznamenáno. Jaké vzpomínky na dospívání máte vy?

Byla jsem svým způsobem velmi šťastná, i když matka žila v obavách, že mé dětství není příliš normální. S jinými dětmi jsem si moc nehrála a ani jsem je nevyhledávala. Každou volnou chvíli jsem věnovala cvičení na klavír. Věděla jsem, že je to jediný způsob, jak mohu dosáhnout svých ambicí: hrát na koncertní úrovni. Byla jsem připravena tomu obětovat téměř všechno, a tím jsem asi byla velmi nudné, „seriózní“ dítě. Ale disciplína, kterou jsem si osvojila, mi pomohla zvládnout výzvy, které se objevily později.

Kdy vás napadlo stát se spisovatelkou?

Spisovatelkou chci být asi padesát let! Jako dítě jsem čmárala příběhy, ale jak jsem vyrůstala, uvědomovala jsem si, že jen málo lidí si vydělává na živobytí psaním, a tak se zaměřila na kariéru učitelky s tím, že později založím rodinu. Ale touha psát mě nikdy neopustila. Až jsem našla nějaký časový prostor a začala pracovat na románu „Oceán mezi námi“. Trvalo mi devět let, a téměř osmdesát verzí, než to bylo hotové. Byla jsem nadšená, když mi Headline nabídl smlouvu na dvě knihy. „Dítě na nástupišti“ je můj druhý román.

Které knihy jste ráda četla jako dítě a které jste si oblíbila v dospělosti?

Jako dítě jsem zbožňovala sérii Letopisy Narnie, o které se domnívám, že byla něco jako Harry Potter dneška. Milovala jsem způsob, jakým nás C. S. Lewis přenáší do jiných světů, a dává si při tom velmi záležet na vykreslení postav. Lásky ke knihám mě neopustila. Učím anglickou literaturu v šestých ročnících, takže to částečně určuje i můj výběr knih.

V současné době znovu čtu Frankenstein a stále se divím skutečnosti, že tento román napsala Mary Shelley v devatenácti letech. Je to něco mimořádného. Právě jsem dočetla Holandský dům (The Dutch House) od Ann Patchettové a velmi se mi líbil. Jsem velkým fanouškem Kate Atkinson, Iana McEwana a zesnulé Helen Dunmore. Nakonec se snažím číst knihy v mém žánru a miluji cokoli od Emily Gunnis, Gill Paul a Kathryn Hughes.

Existuje spisovatel, s nímž byste se chtěla radit? Kdo by to byl a proč?

Myslím, že Kate Atkinson je úžasná tím, co udělala s formou a strukturou. Ráda bych se jí na to zeptala.

Pokud byste mohla, kterou fiktivní postavu (z vaší vlastní knihy nebo z knihy někoho jiného) byste pozvala na čaj a proč?

Pozvala bych Evu z mého románu „Dítě na nástupišti“. Nechala bych ji vyprávět, jak jako židovská dívka vyrůstala v Praze a byla úžasnou muzikantkou. Poprosila bych ji, aby mně zahrála na klavír, třeba její oblíbenou Villanelle od Hectora Berlioze.

Píšete své knihy na základě skutečného příběhu?

Můj první román Oceán mezi námi pojednává o dětském migrantovi z Británie do Austrálie po druhé světové válce. Narazila jsem na příběh, když jsem slyšela Gordona Browna, našeho tehdejšího předsedu vlády, omlouvat se bývalým dětským migrantům. Byla jsem zděšená! Zjistila jsem, že některé tyto děti byly nalákány do země vzdálené deset tisíc mil s příslibem lepšího života. Mnohým bylo řečeno, že jsou sirotky, i když jejich rodiče ještě žili. Děti si zažily mnoho let utrpení a týrání a jen málokdo z nich ještě své rodiče viděl. Nutilo mě to napsat jejich příběh, i když beletrizovanou formou.

Moje druhá kniha *Dítě na nástupišti* vznikla z podobného náhodného objevu. Inspirací mi byl londýnský makléř Nicholas Winton, který v předvečer druhé světové války zachránil stovky židovských dětí z Prahy. Při sbírání podkladů jsem se mimo jiné dověděla i o koncentračním táboře v Terezíně, jakési přestupní stanici před deportací většiny uvězněných na smrt – především do Osvětimi. V Terezíně ještě směli Židé, sice v omezené míře, malovat, hrát a koncertovat. Děti nacvičily operu *Brundibár*. Tyto a další poznatky jsem zahrnu do fiktivního příběhu založeného na událostech ze skutečného života.

Jaký vliv na vás mají případné negativní recenze?

S velkou radostí mohu říci, že většina mých recenzí byla velmi pozitivní. Někteří kritizovali můj jazyk, zatímco se sami dopouštěli pravopisných a interpunkčních kiksů. Ale jiné je to u čtenářů, mnohdy s nimi souhlasím a pokusím se problém vyřešit příště. Určitě cítím, že se z kritiky mohu poučit, ale nemám tendenci se rozčilovat – myslím, že mě dlouhá učitelská kariéra poučila!

Myslíte si, že se v psaní stále zdokonalujete?

Při prvním románu jsem dva roky shromažďovala podklady, ale pak mi to trvalo devět let, než jsem je vyřídila a knihu napsala! Druhou knihu jsem musela vytvářet mnohem rychleji, takže jsem začala a detaily doplňovala až při psaní. Díky tomu jsem odevzdala rukopis za osmnáct měsíců.

S jakými nejlepšími, nejhoršími a nejpřekvapivějšími věcmi jste se setkala během celého procesu vytváření vašich knih?

Nejlepší je to, že vím, že na mě čekají milí a velkorysí čtenáři, kteří si udělají čas, aby mé knihy přečetli, případně mi napsali nebo se se mnou setkali. Nejhorší okamžiky zažívám, když předám rukopis vydavateli, což pro mě znamená, že se vzdávám kontroly nad svým dílem. Mí nakladatelé jsou skvělí, ale jako pedagog jsem zvyklá se o sebe starat. A nesmím zapomenout na podporu ostatních autorů. Být spisovatelem znamená osamělou práci, ale díky sociálním sítím nejste nikdy sama.

Jakou roli hrají emoce ve vašich knihách?

Velmi se snažím vcítit se do mých postav a zachytit jejich emoce. Mnoho mých recenzentů uvedlo, že moje knihy jsou „srdečné“ nebo „silné“, takže doufám, že se mi to daří a jsem přesvědčivá.

Zasahujete nějak do návrhů obálek svých knih?

Ráda bych se k nim vyjádřila! Ale většinou rozhodují vydavatelé. Miluji obálku knihy *Dítě na nástupišti*. Onu malou holčičku, která vypadá ztracená a zranitelná mezi dvěma obrovskými vlaky. Zpětná vazba byla velmi pozitivní, takže si myslím, že grafik přesně vystihl atmosféru románu.

Jaké jsou silné stránky ve vaší povaze?

Hm ... stoicismus; schopnost psychicky zvládat těžké situace a pomoci si něčím krásným a bezpečným – obvykle hudbou. A zmínit bych měla i optimismus a starost o blaho ostatních...

A vaše slabosti?

Dokážu být velmi tvrdohlavá. Lidé říkají, že jsem odhodlaná, ale někdy může tato vlastnost ublížit. Dělán to, co považuji za správné, aniž bych se poradila s ostatními. A touto vlastností jsem obdarovala i Evu.

Je něco, co byste ráda zatajila?

Manžel se mi vždycky směje, když vycházím z obchodu, a vracím se zpět, protože mám pocit, že jsem něco zapoměla. Také mě pravidelně poráží ve Scrabble, což je podle něj veselé, protože já mám být ta gramotná! Samozřejmě mu vždy říkám, že jsem ho nechala vyhrát!

(Ze zahraničních pramenů)

Ève Curieová PANÍ CURIEOVÁ

Proslulá biografie o ženě, jejíž jméno každý zná, ženě s nesmírným talentem a zaujetím pro vědu, ženě s nezměrnou vůlí a pracovitostí, které se podařilo nejen proniknout do oboru vyhrazeného do té doby jen mužům, ale také v něm zcela mimořádným způsobem vyniknout a přinést světu zásadní vědecké objevy.

Marie Skłodovská byla vlastenecky cítící Polka, ale touha po vzdělání ji zavedla do Francie, kde ve čtyřicetiletých letech v roce 1891 složila jako vůbec první žena přijímací zkoušky na fakultu fyziky a chemie na pařížské Sorbonně. Po několika letech zde poznala svého budoucího manžela, fyzika Pierra Curieho. Společně se ve velice skromných poměrech věnovali výzkumu radioaktivity. Za objev polonia a radia byla spolu s manželem v roce 1903 oceněna Nobelovou cenou za fyziku, druhou obdržela roce 1911. Do konce života se věnovala intenzivnímu vědeckému výzkumu v Radiologickém ústavu, u jehož zrodu stála. Výjimku tvořila jen první světová válka, během níž vybudovala a provozovala rozsáhlý systém pojízdných i stálých rentgenových vyšetřoven pro zraněné vojáky.

Přeložila Eva Sgallová. Překlad upravil Radovan Beneš. Vypuštěné pasáže přeložila Nina Hřídlová.

Brožovaná, 376 stran, 398 Kč, ISBN 978-80-907771-8-7, EAN 9788090777187

Zakoupit můžete zde

<https://www.emaraton.cz/pani-curieova/>

Ukázka z knihy na dalších stránkách

www.emaraton.cz

Desátá kapitola

Pierre Curie

Marie ze svých životních plánů vyloučila lásku a sňatek. Není to zas tak překvapivé. Mladá chudá dívka si po prvním zklamání a pokoření přísahala, že už se nikdy nezamiluje. Slovanská studentka unášená touhou po vzdělání se snadno zříká otroctví, štěstí i prokletí jiných žen, jen aby mohla jít za svým posláním.

Marie si vytvořila vlastní tajný svět, v němž vše neúprosně podřídila vášni k vědě. Pro lásku k rodičům a sourozencům, pro lásku k utlačované vlasti si v něm však místo vyhradila. Ale víc nic! Na ničem jiném jí nezáleží. Nic jiného pro ni neexistuje. Takový život si naordinovala šestadvacetiletá žena, která pobývala sama v Paříži a každý den na Sorbonně i v laboratořích potkávala mladé studenty.

Kráčí za svým snem a nedbá na to, že ji sužuje bída a vyčerpává intenzivní práce. Nezná zahálku a její úskalí. Za štít jí slouží její hrdost a plachost a také její nedůvěra: od té doby, co ji Z...ských nechtěli přijmout do rodiny, je přesvědčena, že pro chudou dívku láska neexistuje. Vyzbrojena dokonalými teoriemi a hořkými úvahami se nechce vzdát své nezávislosti.

Nepřekvapí nás, že si geniální Polka s drsnými zkušenostmi zvolila samotou a plně se věnovala své práci. Ale překvapí nás, že geniální vědec, Francouz, hledal právě tuto Polku, že na ni nevědomky čekal.

Je to hotový zázrak! Když Marie v novolipském bytě snila o studiích na Pařížské univerzitě, Pierre Curie, který už po studiích na Sorbonně pracoval na důležitých fyzikálních výzkumech, si do deníku poznamenal tyto melancholické řádky:

Žena miluje život pro život víc než muž – geniální ženy jsou vzácné. Proto, jakmile jsme uchvázeni jakousi mystickou láskou a chceme se vydat po nějaké nepřirozené cestě, jakmile chceme věnovat všechny své myšlenky dílu, které nás vzdaluje od lidí, musíme bojovat se ženami. Matka chce především, aby jí dítě milovalo, i kdyby mělo zůstat hloupé.

Milenka touží po svém milenci a zdá se jí přirozené obětovat největšího génia za hodinu lásky. Boj je skoro vždycky nerovný, protože ženy mají na své straně jeden dobrý důvod – chtějí nás spoutat ve jménu života a přírody.

Přešla léta. Pierre Curie, duší i tělem připoutaný k vědeckému výzkumu, se s žádnou bezvýznamnou nebo milou dívkou neoženil.

Je mu pětatřicet. Nemiluje žádnou ženu. A když náhodou listuje v dávno opuštěném deníku a znovu pročítá své poznámky, lety vybledlé, upoutají jeho pohled čtyři nostalgická slova: „... geniální ženy jsou vzácné.“

Když jsem vstoupila, stál Pierre Curie ve dveřích vedoucích na balkon. Vypadal mladě – a bylo mu už pětatřicet. Zaujal mě jeho jasný pohled a jistá nedbalost v držení těla. Byl vysoký. Mluvil zvolna a rozvážně a jeho prostota, jeho úsměv, vážný a mladický zároveň, budily důvěru. Dali jsme se do hovoru a brzy jsme se spřátelili – mluvili jsme o vědeckých problémech a já jsem byla šťastná, že můžu poslouchat jeho názory.

Marie o jejich prvním setkání počátkem roku 1894 píše prostě a cudně. Do Francie přijíždí s manželkou Polák Kowalski, profesor fyziky ve Freiburgu. Marie se s jeho paní seznámila kdysi ve Szczukách.

Jsou na svatební cestě. Profesor Kowalski v Paříži přednáší, účastní se zasedání Fyzikální společnosti. Hned při příjezdu se o Marii zajímal a přátelsky se vyptával na novinky. Studentka se mu svěřila se svými starostmi. Společnost pro podporu národního průmyslu si u ní objednala studii o magnetických vlastnostech různých druhů oceli. Začala dělat pokusy v Lippmannově laboratoři. Ale musí provést rozborů nerostů a sestavit vzorky kovů. Potřebuje na to spousty zařízení, která se už ale do přeplněné laboratoře nevejdou. Marie neví, kde by mohla provádět své pokusy.

„Mám nápad,“ prohlásí profesor Kowalski po chvilce přemýšlení. „Znám jednoho významného vědce, pracuje v Lhomondově ulici na Městské fyzikální a chemické škole. Snad bude mít volnou místnost. Určitě vám alespoň poradí. Přijďte k nám zítra po večeri na čaj. Pozvu ho taky. Určitě ho znáte, jmenuje se Pierre Curie.“

Během klidného večera v tichém hotelovém pokoji mladých novomanželů se francouzský fyzik a polská fyzička rychle sblížili.

Pierre Curie má zvláštní půvab vážného a nedbale pozorného muže. Je vysoký. Na sobě má příliš volný nemoderní oblek, ale sluší mu to; určitě se může pyšnit jakousi přirozenou elegancí. Má dlouhé štíhlé a citlivé ruce. Pravidelnou, skoro nehybnou tvář prodlužuje výrazná bradka. Dívá se na svět mírnými očima, jeho pohled je hluboký a čistý, jakoby odpoutaný od starostí všedního dne.

I když se tento muž chová chladně a nikdy nezvýší hlas, nelze přehlédnout jeho inteligentní postřeh a vzorné chování. V naší civilizaci nekrácí vždy brilantní inteligence ruku v ruce s hodnotami mravními, ale Pierre Curie představuje jedinečný vzorek: je nadaný a zároveň šlechetný. Náklonnost, kterou hned v první chvíli k mladé mlčenlivé cizince pocítil, roste ruku v ruce s intenzivní zvědavostí. Tahle slečna Skłodowská je vskutku podivuhodná... Přijela studovat na Sorbonně až z Varšavy? Loni složila nejlépe diplomovou zkoušku z fyziky a za několik měsíců půjde na matematiku? Copak tuhle malou přemýšlivou vrásku mezi jejíma popelavými očima zavinila jen starost, kam umístit přístroj pro studium magnetismu oceli? Z běžného rozhovoru se mezi Pierrem Curie a Marií Skłodowskou brzy rozvine vědecká rozprava. Marie se s jistou uctivostí vyptává a poslouchá Pierrovy vývody. A on jí pak vypráví o svých plánech, popisuje zvláštní jevy krystalografie, které ho zajímají a jejichž zákony chce objevit. Podivně, říká si fyzik, že člověk může mluvit se ženou o své milované práci v technických termínech, ve složitých

rovnicích a přitom je vidět, jak je tato půvabná mladá dívka hovorem vzrušená, rozumí mu a v některých drobnostech se s ním dokonce s neomylnou bystrostí i dohaduje... Jak je to milé!

Prohlíží si Mariiny vlasy, vysoké klenuté čelo, ruce rozežrané laboratorní kyselinou a domácí dřinou. Její půvab, tím působivější, že je prostý jakékoli koketerie, ho přivádí do rozpaků. Snaží se z paměti vylovit všechno, co mu o ní hostitel řekl: léta dřela, aby mohla odjet do Francie, nemá ani sous, žije osaměle v nějakém podkroví...

„Chcete zůstat ve Francii navždy?“ ptá se Marie Skłodowské bez přesného důvodu.

Mariinou tvář přelétne stín. A zpěvavě odpovídá: „Určitě ne. Letos, jestli dostanu diplom, odjedu do Varšavy. Ráda bych se na podzim vrátila, ale nevím, jestli na to budu mít peníze.

Později chci vyučovat v Polsku, chci být nějak užitečná. Poláci nemají právo opouštět svou vlast.“ Rozhovor, do kterého se vmísili i manželé Kowalští, se stočil na bolestné utrpení Polska v carském otroctví. Tři vyhnanci vzpomínají na rodnou zemi, sdělují si novinky o svých rodinách a přátelích. Překvapený a poněkud zklamaný Pierre Curie naslouchá, jak Marie hovoří o svých vlasteneckých povinnostech. Vědec, zaujatý cele fyzikou, nemůže pochopit, že tato mimořádně nadaná studentka věnuje třeba jedinou myšlenku něčemu jinému kromě vědy a že jejím plánem je bojovat proti carismu.

Rád by se s ní sešel.

Básníka a fyzika zároveň strhla Marie Skłodowská. Pierre Curie usiluje s jemnou tvrdošijností o sblížení s mladou dívkou. Tříkrát se s ní potkal na přednáškách Fyzikální společnosti, kde naslouchala vědeckým výkladům o nových výzkumech. Jako projev úcty jí poslal separát svého textu Symetrie ve fyzikálních jevech: symetrie elektrického a magnetického pole, a na první stránku vepsal:

„Slečně Skłodowské v úctě a přátelství – Pierre Curie“. Také ji zahlédl v Lippmannově laboratoři, kde se v pracovním pláští mlčky skláněla nad přístroji.

Pak ji požádal, jestli ji může navští-

vit. Marie mu dala svou adresu: ulice des Feuillantines č. 11. Přátelsky, ale poněkud odměřeně ho přijala ve svém pokojíku. Pierrovi se nad takovou chudobou svíralo srdce a v hloubi duše si uvědomoval harmonii osobnosti a bytu. Ještě nikdy se mu Marie nezdála tak krásná jako v té poloprázdné mansardě, ve spravovaných šatech. Mladá dychtivá tvář zvyrazněná asketickým životem se v poloprázdném pokoji zvláště vyjímal.

Uplynulo několik měsíců. Vzájemnou úctou, obdivem a důvěrou silí přátelství a intimita vztahu. Pierre se už stal zajatcem až příliš inteligentní, příliš bystré Polky. Podrobuje se jí, poslouchá ji. Z jejího podnětu a pobízení dokončí své práce o magnetismu a předloží skvělou disertační práci.

Marie si myslí, že je stále ještě volná. Jako by rozhodná slova, která si vědec stále netroufá pronést, nechtěla nikdy slyšet. Onoho večera se snad podesáté sešli v jejím pokojíku. Je hezky, červnové odpoledne dohasíná. Na stole stojí vedle učebnic matematiky, z nichž se Marie připravuje na blízkou zkoušku, ve sklenici pár bílých kopretin, přinesených z Pierrova a Mariina společného výletu. Dívka nalévá čaj, uvařený na věrném lihovém vařiči.

Fyzik dlouze mluvil o své nynější práci. Pak ze sebe bez přechodu vyrazí: „Udělaloby mi radost, kdybyste poznala mé rodiče. Bydlím u nich v malé vilce v Sceaux. Jsou skvělí...“

Popisuje Marii svého otce, velkého nedbalého staříka s živými modrými očima, velice inteligentního, který dovede cholerickey vzkypět jako mléko na plotně, ale přesto je nesmírně hodný. A svou nemocnou shrbenou

matku, veselou a statečnou, vynikající hospodyní. Vzpomíná na své kouzelné dětství, na nekonečné výlety, kdy se toulali s bratrem po lesích.

Marie ho s údivem poslouchá. Kolik podobností, kolik záhadných shod! Stačilo by zaměnit některé detaily a přenést vilku ze Sceaux do Varšavy, a rodina Curieových by byla rodinou Skłodowských. Kromě náboženství (doktor Curie je bezvěrec a antiklerikál, ani nedal své syny pokřtít) totéž pracovitě a poctivě prostředí. Stejná úcta ke kultuře, stejná láska k vědě, stejná něžná soudržnost mezi rodiči a dětmi, stejná vášnivá láska k přírodě... Marie

se usmívá a bez zábran vykládá o veselých prázdninách na polském venkově – na venkově, kam za několik neděl odjede.

„Ale v říjnu se vrátíte? Slibte mi, že se vrátíte! Když zůstanete v Polsku, nebudete moci studovat, nemáte právo teď vědu opustit!“ Tyto všeobecně starostlivé věty prozrazují Pierrovu velkou úzkost. Marie ví, že když říká „nemáte právo opustit vědu“, chtěl by především říci „nemáte právo opustit mne“. Dlouhou chvíli nepromluví. Pak se Marie na Pierra zadívá popelavými očima a váhavě odpoví: „Snad máte pravdu. Moc ráda bych se vrátila.“

Pierre několikrát začal mluvit o budoucnosti. Požádal Marii o ruku. Ale neuspěl. Vdát se za Francouze, opustit navždy rodinu, vzdát se vlasteneckého poslání, opustit Polsko, tomu Marie Skłodowska říká zrada. To neudělá! Nesmí! Složila výborně zkoušky a teď se musí vrátit do Polska, alespoň na léto a možná navždy. Opouští mladého, nesmělého vědce, aniž mu cokoli slíbí, a jede domů. Nabízí mu své přátelství, ale jemu to nestačí.

Pierre ji sleduje v myšlenkách. Chtěl by za ní odjet do Švýcar, kde tráví několik týdnů s otcem, který jí přijel naproti, nebo do Polska – do toho Polska, na které žálí. Ale to není možné. Začne svou věc obhajovat na dálku. Ať přijede Marie během prázdnin v Polsku kamkoliv, do Lvova, do Krakova, do Varšavy – všude ji pronásledují dopisy psané neohrabaným dětským písmem na prostém papíře s hlavičkou Městské fyzikální a chemické školy. Snaží se ji přesvědčit, přivést ji zpět a připomínají jí, že na ni čeká Pierre Curie.

Šéfredaktor Richard Štencl o cenzuře knihy minulým režimem

Během minulého režimu byla biografie vydána i u nás. Když jsme při redakční přípravě knihy zjistili, že oproti originálu jsou z českého překladu vypuštěny některé pasáže, přece jen nás to zaskočilo. Co mohlo minulému režimu na životopisu slavné Polky tak vadit? Nakonec se ukázalo, že z vydání z roku 1964, které bylo podkladem naší edice, vypadlo celkem 10 normostran. Tehdejšími redaktory nebo spíše jejich nadřízeným vadilo mnohé – např. pasáže o ruské utlačovatelské politice vůči Polákům, zmínky o náboženství nebo o setkávání a přátelství Curieové s monarchy a západními politiky či politické a filozofické názory Marie a Pierra Curieových. Péči cenzorů ovšem neunikly ani poněkud subtilnější záležitosti, a tak se ke čtenářům nedostaly ani pasáže o francouzském vlastenectví Marie Curieové za první světové války, občasná mírně kritická vyjádření autorky na adresu Slovanů či odstavce pojednávající o zájmu Pierra Curieho o spiritismus. Ještě hůře však dopadlo poslední české vydání z roku 1971, ve kterém normalizační činovníci identifikovali závadný obsah v rozsahu víc než dvojnásobném. Veškeré cenzurované pasáže jsme nově přeložili a Paní Curieovou vydáváme poprvé v kompletním znění, tak jak ji autorka napsala.

Roxane van Iperen (1976) strávila roky dospívání v zahraničí a poté promovala na Sint Michielsgestel.

Vystudovala právo v Amsterdamu, zahájila svou kariéru jako právnička a poté pracovala jako podniková právnička.

V roce 2016 debutovala románem „Schuim der Aarde“, který získal Cenu Hebbana Debuta.

Kombinuje obchodní poradenskou praxi s novinářskou prací. Píše sloupky a články pro různá média, zejména o politických a finančně-ekonomických záležitostech.

Roxane van Iperenová SESTRY Z OSVĚTIMI

Hlavními aktéry příběhu, založeného na skutečných historických událostech, jsou dvě mladé židovské sestry Janny a Lien, které za druhé světové války žily ve vile 't Hooge Nest v nizozemské oblasti Het Gooi. Navzdory tomu, že byly samy v ohrožení, poskytovaly úkryt dalším Židům. Desítky uprchlíků tak žily nepříteli přímo před nosem. V komunitě panovalo přesvědčení, že válka brzy skončí, přesto byly sestry nakonec prozrazeny a odsunuty do Osvětimi. Zde se jejich příběh prolínal s rodinou Anne Frankové.

Janny a Lien Brilleslijperovy i Anne a Margot Frankovy se snaží přežít, podaří se to však jen prvním dvěma.

Přeložila Jitka Ondryášová

Vázaná, 384 stran, 399 Kč, ISBN: 978-80-242-7197-2,
EAN: 9788024271972

Vydává BRÁNA

Zakoupit můžete zde

<https://www.knizniklub.cz/knihy/454818-sestry-z-osvetimi.html>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorkou na dalších stránkách

www.euromedia.cz

„Když už bojovat musíme, tak fajn. Nemůžeme se samy sobě zpronevěřit. Ani nemůžeme samy sebe obelhávat.

A právě v to jsme věřily. Udělaly jsme, co jsme udělat musely a mohly. Nic víc, nic míň.“

Janny Brandesová-Brilleslijperová

Sestry byly nerozlučné a vypadaly tak podobně, že bylo velmi obtížné je od sebe rozeznat. Uživaly si svobodu, která se jim nabízela díky láskyplnému nedostatku dohledu rodičů. Ráno, když Joseph s Fietje za tmy odešli na trh a Japie ještě tvrdě spal, vytáhly z kůlny kola a šlapaly až k Olympijskému stadionu, ramena nakloněná dopředu, uháněly přes Amstelveenseweg a pak zabočily doprava na IJsbaanpad. Na dřevěné lávce pro pěší přes železniční trať vedoucí k Aalsmeer musely sestoupit, protože lávka byla příliš strmá a vysoká. Nezbyvalo jim než sebrat všechny své síly, s nataženými rukama kola vytlačit do kopce a přitom mhouřit oči, aby neviděly koleje pod sebou. A tam, kde se řeka Schinkel vlévá do jezera Nieuwe Meer, leží na vysokých pilířích venkovní bazén Schinkelbad, postavený ze dřeva a naplněný vodou z města.

Úplně zpocené po jízdě na kole a závěrečném stoupání rychle skočily do studené vody a vždy plavaly o trochu déle, než by měly, takže pak musely pospíchat zpět, aby se ujistily, že Jaap, jemuž někdy s láskou říkaly Japie, přijde do školy včas.

Z Lien a Janny vyrostly nádherné mladé dívky. Byly útlé a tmavé, měly rovný nos a vysoké lícní kosti, obočí husté jako liščí ohon a bohaté černé vlasy stažené dole u krku do culíku. Jejich vzdělání skončilo na konci základní školy; otec s matkou neměli na další studia peníze – a pomoc dívek se jim hodila. Sestrám to nevadilo; byly zvědavé a měly postřeh, všimaly si světa kolem sebe. Amsterdam jim nabízel všechno, co se potřebovaly naučit. Pomáhaly Fietje s domácností, na plný úvazek pracovaly jako švadleny a staraly se o mladšího bratra. Jak postupně dospívaly, zdál se být věkový rozdíl méně výrazný, ale rozdíl v povaze byly nápadnější. Lien byla spontánní, otevřená a veselá jako její otec a snílek. Janny zase praktická, někdy odměřená a měla silnou vůli po

své matce. Ukázalo se, že Lien má obrovský hudební talent. Jako malá zpívala v dětském sboru a při vystupování na večírcích u Opy Jaapa stála vždy vepředu. V raném období dospívání navštěvovala taneční školu Florrie Rodrigové.

Florrie byla tanečnice portugalsko-židovského původu, jež se nejdříve proslavila v představeních Jeana-Louise Pisuise a pak jako expresionistická tanečnice v Berlíně. Svou taneční školu v amsterdamské Židovské čtvrti založila poté, co utekla z čím dál antisemitšějšího Německa.

Joseph tuto pošetilou zálibu své dcery neuznával a zakázal jí, aby taneční kurz dále navštěvovala. Ale jeho tvrdohlavé geny byly silnější než jeho autorita; prostřednictvím Florrie Lien skončila u choreografky Lili Greenové a přibližně v šestnácti letech k ní začala tajně chodit na tanec. Lili byla v tanečním světě průkopnicí, modernizovala techniku klasičtějšího baletu. Předpovídala Lien skvělou budoucnost tanečnice.

A tak mladá Lien během dne pracovala jako švadlena, pak pospíchala trénovat do studia Lili Greenové na ulici Peter Pauwstraat a v noci vystupovala v klubech kolem náměstí Rembrandtplein. Když se Lien zase jednou takhle ráno za rozbřesku vracela domů, narazila na schodech na ustaranou matku, která dceru rychle postrčila do pokoje, aby ji Joseph nezahledl. Mladší sestra Janny v šicím studiu nevydržela déle než šest měsíců. Byla netrpělivá a vzdorovitá, stejně jako ve škole. Považovala se za spirituální, ale ne nábožensky založenou. Vyrostla v srdci Židovské čtvrti, ovšem nikdy nechodila do synagogy. Pocházela z rodiny obchodníka s potravinami, ale přidala se k sionistickému hnutí Hatzair, jehož členové byli většinou děti lékařů a právníků. Jakmile si všimla, že se k ostatním lidem chovají jinak, důrazně protestovala – zřejmě ji inspiroval

příběh prarodičů Gerritseových, kterým se její otec nezdál dost dobrý, aby si vzal její matku. Po neúspěšném dobrodružství v šicím studiu prošla Janny rozmanitými zaměstnáními, než skončila v laboratoři. Za peníze vydělané v laboratoři se příležitostně zúčastňovala některých kurzů, trochu se učila anglicky, francouzsky či německy a navštěvovala kurz první pomoci, což jí i Lien nakonec asi zachránilo život.

Ze sionistického hnutí odešla, protože věřila, že musí bojovat za lepší společnost pro každého, ne zabezpečit práva jen pro horní střední třídu. Zabrala se do komunismu, Marxe, zabývala se sociálně-demokratickými principy – oba rodiče četli doma socialistické noviny Het Volk – a zapojovala se do debaty s každým a o všem. Dělal jí starosti, že v Židovské čtvrti přibývá stále větší množství emigrantů z východní Evropy i jiných zemí, i když pro ně bylo čím dál obtížnější přejít hranice. Janny se pokoušela přesvědčit otce o blížícím se hnědém moru – fašismu.

Joseph nevěřil, že to bude tak vážné, ale Janny viděla skutečné nebezpečí ve spojení mezi Hitlerem, Mussolinim a Frankem. Když začala v létě roku 1936 španělská občanská válka, devatenáctiletá Janny se stala aktivní členkou odboje.

Pracovala především pro organizaci Mezinárodní rudá pomoc, která podporovala nizozemské dobrovolníky bojující ve Španělsku při různých aktivitách. Janny byla také členkou komise Pomoc pro Španělsko a pracovala se skupinou mladých lidí žijících v komunitním centru na Keizersgrachtu 522 – s novinářem Mikem van Gilsem, fotografy Evou Besnyöovou a Carlem Blazerem i filmařem Jorisem Ivenssem. Seznámila se s nimi díky Lien. Mezi amsterdamské aktivity, jimiž Janny této organizaci pomáhala, patřilo vybírání peněz na obvazy a jiné nedostatkové zboží, pašování sanitky přes hranice a pomoc při hledání domova pro narůstající množství uprchlíků z Německa. Vykládali jí historiky o stále větší nenávisti mezi Židy a „bolševiky“. Porážka Německa v první světové válce a krach na Wall Street v roce 1929 způsobily celosvětovou krizi, která silně zasáhla Německo, a vyvolaly čím dál otevřenější anti-semitskou atmosféru – všechny tyto faktory vedly ke zdrcujícímu vítězství Hitlerovy Národně socialistické německé dělnické strany (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – NSDAP).

Janny (1956)

Situace v Nizozemsku se také zhoršila. Následkem ekonomického poklesu skončili mnozí jako žebráci, nezaměstnanost rostla a ministerský předseda Colijn zavedl tvrdou politiku úsporných opatření. I v rodině Brilleslijperových došlo ke zhoršení situace: Joseph podstoupil spoustu očních operací, ale jeho stav se moc nelepšil. Fietje se třemi dětmi vydělávala peníze, dokud i ona neonemocněla a neskončila v nemocnici. Na konci těchto problematických třicátých let se však objevil jeden světlý bod: obě sestry potkaly muže, kteří jim změnili život.

Mezitím se Lien odstěhovala, protože chtěla především uniknout před rozčileným Josephem, jenž s jejím tančením nesouhlasil. Nyní čtyřia-dvacetiletá Lien žila v komunitě umělců tvořící pestrou skupinu studentů na ulici Bankastraet v Haagu, největším nizozemském městě na pobřeží Severního moře a sídle parlamentu, asi sedmdesát kilometrů jižně od Amsterdamu. Měli společnou kuchyň i fond na pokrytí výloh, tabuli se jmény všech, kdo tam bydleli, čísla pokojů a administrativní nástěnku v předsiní. Když Lientje cestou na taneční trénink upadla a kvůli otřesu mozku byla upoutána na lůžko, nový nájemník jí přinesl kytici ručně trhaných květin. Tento vysoký blondák s modrými očima a ostrážitým úsměvem ji okouzli. Jmenoval se Eberhard Rebling, byl to německý muzikolog a koncertní klavírista, který z rodné země utekl před národním socialismem a militaristickým otcem. Eberharda pro změnu fascinovala tato menší, tmavá žena s ostrým jazykem. Teoreticky se k sobě vlastně vůbec nehodili, ale hluboce se do sebe zamilovali. Rychle se z nich stal

pár i v hudební oblasti – jakmile se Lien zase postavila na nohy, začala vyučovat tanec a vystupovat, zatímco ji Eberhard doprovázel na klavír. Spřátelili se s ostatními studenty, kteří dům navštěvovali, a po nocích diskutovali o hrozivé politické situaci v sousedních zemích. K jejich přátelům patřili mladý doktor Gerrit Kastein, hobo-jista Haakon Stotijn, jeho žena Mieke a Bob Brandes, student ekonomie, pocházející ze slavné rodiny architektů z Haagu.

V létě roku 1938, kdy hrála Lien hlavní roli v revue a dočasně si pronajala pokoj na náměstí Leidseplein v Amsterdamu, se za ní po práci často stavovala mladší sestra Janny, aby spolu pojedly. Když Janny svou sestru jednou večer

Lien Brilleslijper se svou dcerou Jaldou v 70. letech v Berlíně

navštívila, potkala tam Boba Brandese, který si z ní utahoval kvůli politickým názorům. Bob byl ve vedení Sociálně–demokratického spolku a pracoval v Amsterdamu jako praktikant v komunistickém nakladatelství Pegasus. Při jedné vyhrčené diskuzi se Janny tak rozčílila, že na něj začala házet polštáře, aby toho všeznála umlčela.

Ale když jí za pár týdnů Lien dala klíče od svého pokoje v Haagu, brzy je začala používat, aby se mohla s Bobem vídat častěji. „Tady to vypadá jako v levicovém bordelu,“ brblal jeden z nájemníků, když byl zpečetěn další vztah v domě.

Paní Brandesová, Bobova matka, se o jejich poměru dozvěděla a zavolala Eberhardu Reblingovi, tomu příjemnému klavíristovi, který měl kdysi koncert v jejich předním salonku. Požádala ho, aby si promluvil se svým kamarádem Bobem – ta dívka z rodiny toho pochybného obchodníka v žádném případě nedosahuje úrovně jejího syna. Eberhard paní Brandesovou s úsměvem poslouchal, pak ji uklidnil a ujistil, že Brilleslijperovi mají skvělé dcery. V lednu 1939 pozval Bob Janny do kina v Haagu, pak ji doprovodil domů a už nikdy neodešel.

Bobovi rodiče odmítli dát svolení k naplánované svatbě. Mysleli si, že Jannyin společenský i židovský původ znamenají v dané době příliš velké riziko. Ačkoli Janny jejich přístup rmoutil, následovala příkladu svých svéhlavých rodičů. V září roku 1939, téměř ve třídvaceti letech, se v domě rodičů v Amsterdamu vdala za šestadvacetiletého Boba. Otec ani matka Brandesovi se svatby nezúčastnili, ale Bobovy sestry, včetně Aleid, s níž Janny vycházela dobře, ano. Joseph namazal pro každého sendvič s máslem, Fietje se vrátila z nemocnice a zářící Janny, jejíž kulaté bříško se nedalo přehlédnout, byla centrem pozornosti. Bob podal schválně v novinách Den Haag oznámení o svatbě, takže jeho rodiče pak byli zavaleni množstvím blahopřání z vybraného okruhu svých známých.

Měsíc po svatbě, 10. října 1939, se narodil Robert Brandes. Janny a Bob se s miminkem přestěhovali do dvou pokojů na třídě Bazarlaan v Haagu s bytnou, slečnou Tonnie de Bruinovou, jež nabízela své služby jako prostitutka na ulici Prinsenstraat, což bylo veřejným tajemstvím. Mladý pár byl štěstím bez sebe, ale potřeboval také dostatek peněz, aby se postaral o rodinu. Než Janny otěhotněla, pracovala za pletařským strojem v továrně. Dostala nevelký mateřský příspěvek, který však rychle ubýval. Bob přestal studovat a nastoupil do státní správy; Janny zůstala doma, aby se mohla starat o malého Robbieho. Rodina se rychle rozrostla: v zimě roku 1939 se k nim přistěhoval první člověk, jehož ukryvali. Když se Alexander de Leeuw seznámil s Bobem, byl významným právníkem z Amsterdamu, členem výboru Komunistické strany Nizozemska (Communistische Partij van Nederland – CPN) a ředitelem nakladatelství Pega-sus. De Leeuw byl známý svým nevybíravým chováním i urputným bojem proti fašismu a publikacemi oblíbenými mezi širokou veřejností. V čím dál více nepřátelsky naladěném Amsterdamu se jako populární komunist a právník CPN stával snadným terčem.

Colijnova vláda se mnoho let věnovala politice odříkání, což ekonomickou krizi v zemi překonat nepomohlo. Spíše naopak: téměř k žádnému oživení nedošlo a neustávající nouze způsobila vznik napětí. Zároveň se z Německa a zemí dále na

východě pokoušely uniknout statisíce Židů a socialistů, kteří prchali před výbuchy násilí, jež se rozpoutaly při Křišťálové noci v listopadu 1938, kdy byli Židé lynčováni na ulicích. Ze strachu, aby nizozemská vláda neurazila Německo, zavřela před uprchlíky, kteří byli označeni za „nežádoucí živly“, hranice. Masový příval židovských uprchlíků by dosavadní antisemitismus ještě zhoršil, argumentoval Colijn. „Rozhodně je třeba se vyvarovat trvalého usazení uprchlíků v naší už tak hustě zalidněné zemi, protože další invaze cizích živlů by způsobila škody na zachování charakteru nizozemského národa. Vláda je toho názoru, že naše ohraničené území by mělo v zásadě zůstat vyhrazeno pro naše vlastní obyvatelstvo,“ napsala nizozemská vláda v roce 1938. Nicméně i tak v Nizozemsku začalo přibývat veřejných projevů nenávisti. V zimě roku 1939 se v mnoha amsterdamských kinech promítal dokument Leni Riefenstahlové Olympia z roku 1936 o olympijských hrách v Berlíně, jejímž natočením režiséru pověřil Adolf Hitler – šlo o přemstěnou idealizaci árijských atletických těl. Film přitahoval mladé a nezkrtné členy Národně socialistického hnutí (Nationaal-Socialistische Beweging – NSB) a ve městě pak vypukly střety mezi členy fašistů a mladými levičáky a Židy.

Když se Alexander de Leeuw přestal cítit bezpečně dokonce i ve své oblíbené hospodě Café Reynders na náměstí Leidseplein, začal hledat místo, kde by se schoval. Přespával u Janny a Boba na půdě, nad jejich bytem v horním patře, a potichu se umýval v pokoji novorozeného Robbieho. Janny překvapilo, jak byl introvertní a zvláštní. Jednou ráno Lientje sestru bez ohlášení navštívila a v obýváku našla de Leeuwa, jak snídá. V šoku na sebe zírali. Leeuw něco zamumlal, sebral své věci a se sklopenou hlavou pospíchal kolem Lien zpět na půdu. Ta k sestře tázavě zvedla obočí, ale Janny ostentativně sevřela rty a pokrčila rameny, jako by toho muže nikdy neviděla.

Když 10. května 1940 ve 3.55 hodin ráno německé obrněné vlaky přejele nizozemskou hranici a eskadry luftwaffe vstoupily do vzdušného prostoru, Janny se ani nedivila. V tento den se iluze o nizozemské neutralitě rozpadla. V tento den královna Vilemína vydala následující prohlášení: Ačkoli naše země během těchto měsíců s nejjistším svědomím dodržovala přísnou neutralitu a neměla žádný jiný záměr než tuto neutralitu pevně a se všemi jejími důsledky dodržovat, německé jednotky naše území bez jakéhokoli varování včera v noci náhle napadly. Došlo k tomu i přes výslovný slib, že budou neutralitu naší země respektovat, pokud ji budeme dodržovat my sami.

Během několika prvních dní Janny s Bobem stále doufali, že Britové Němce vyženou, ale nic se nestalo. Z malého domku na třídě Bazarlaan se mohli téměř dotknout královských stájí Paláce Noordeinde, takže když 13. května zahlédli, jak konvoj luxusních automobilů odjíždí, zcela si uvědomili závažnost situace: Nizozemsko je okupováno. Tu noc, když Robbie spal, probírali Janny s Bobem situaci. Znali příběhy uprchlíků

z východu, traumata těch, kteří bojovali ve Španělsku. Byli si vědomi nepřátelství v jejich zemi od počátku až do tohoto okamžiku. Ale stejně už se rozhodli: fašismu se postaví. I když nebyli naivní, pokud se týkalo možných následků, vůbec si neuměli představit, co je čeká. ...

První shromáždění Židů nacisty v Amsterdamu poblíž portugalské synagogy v roce 1941

Snový dům, který Roxane van Iperen koupila v roce 2012 s Jorisem Lengletem, svým partnerem, jim měl a jejich třem dětem poskytnout ideální domov. Než se tak stalo, čekalo je nejedno překvapení. Nejprve podcenila množství potřebných renovací na venkovském statku východně od Amsterdamu, a to ji stálo ji málem manželství. Uprostřed „hádek, bídy a práce“, jak to popsala, však učinili objevy, jejichž význam si uvědomili až o několik měsíců později. Během holocaustu byl jejich nový domov centrem jedné z nejdůležitějších holandských záchranných operací Židů pro Židy.

Příběh, který se zde odehrál, popsala van Iperen v románu *Sestry z Osvětlemi*. Kniha byla v loňském roce nejprodávanějším titulem v Holandsku a vyvolala silný mediální zájem. „Mnoho Židů se postavilo na odpor, ale o většině z nich toho víme jen velmi málo,“ řekl židovský filmař Willy Lindwer, který v rodném Nizozemsku produkoval několik dokumentů o holocaustu. Zdůraznil, že příběh „dokazuje, že ne všichni nizozemští Židé šli na porážku jako jehňata, a to je velmi důležité.“

Van Iperen našla důkazy o vynalézavosti sester Janny a Lien Brilleslijperových a jejich rodiny, které za války dům obývaly.

Jakmile začaly renovace, objevili zedníci dvojité stěny, tajné dveře a zděné přístřešky, které byly tak dobře ukryty, že zůstaly po celá desetiletí utajené. Svědčilo to o vynalézavosti sester Janny a Lien Brilleslijperových, které se zde se členy rodiny a dalšími desítkami židovských sousedů ukrývaly. Statek s devíti místnostmi do značné míry zastiňují velké stromy, které ilegálním nájemcům poskytovaly soukromí. V jednom tajném prostoru van Iperen dokonce objevila noviny, které vydával protinacistický odboj.

Tajemství operace způsobilo, že se nedostala ani do historických knih o holocaustu, i když šlo o vzácný příklad, kdy nizozemští Židé nejen unikli genocidě, ale pomohli dalším vyhnout se zajetí a smrti.

Uvědomovala jste se, že jste objevili něco mimořádného?

Ani ne. Zdá se to být hodně romantické, ale pravdou je, že jsme si nebyli vědomi hodnoty nálezů. Byl to starý dům – to nás také k němu přitahovalo, že jsme zde nacházeli doklady po dřívějších obyvatelích, nebylo nic mimořádného. Mluvili jsme o nich, ale neměli jsme čas je prostudovat, a tak jsme jen uzavřeli prostor někdejšího úkrytu a pokryli ho novou podlahou. Rekonstrukce se shodovala s významným vývojem v postojích k holocaustu v Nizozemsku, které získalo své první národní muzeum holocaustu až v roce 2016. To vedlo i k našemu zvyšujícímu se zájmu o nalezené dokumenty.

Co se vám podařilo prokázat?

Studiu té hrozné doby jsem věnovala několik let. Prošla jsem stohy archivních materiálů a hovořila s přeživšími. Zjistila jsem, že sestry Janna a Lien Brilleslijperové, intelektuálky z liberální židovské rodiny, dorazily na statek poblíž Naardenu v roce 1943 uprostřed deportací do táborů smrti a rostoucího povědomí o zničení evropských Židů Hitlerem. Do té doby nacisté zabili 75 procent nizozemské předválečné židovské populace s přibližně 140 000 obyvateli – což je nejvyšší úmrtnost v nacistické okupované západní Evropě. Každý, kdo mohl, hledal úkryt, kde by se mohl vyhnout transportům do vyhlazovacích táborů. Pozoruhodné je, že sestry nehledaly bezpečí jen pro sebe, ale nabízely ho druhým.

Jak vypadal život v domě, který poskytoval úkryt mnoha židovským rodinám?

To je pozoruhodné. V domě Brilleslijperů jsem našla noty, což svědčí o tom, že zde měla důležité místo

hudba. Jedna ze sester – Lien – byla známá zpěvačka. Konaly se zde koncerty, na hudebních večerech vystupovali hosté, pořádaly se zde besedy na různá náboženská a filozofická témata, zahradní večere. Mezi ukrývajícím se nechýběli umělci a vědci. Všichni se snažili zde vést plnohodnotný život, což je odlišovalo od mnoha jiných úkrytů, v nichž šlo především o přežití.

Podařilo se vám kromě sester Janny a Lien identifikovat i další obyvatele domu během holocaustu?

Mimořádně cenné informace mi poskytl Robert Brandes. Do úkrytu v domě přišel se svými rodiči jako pětiletý. Měl štěstí, že se dočkal osvobození a já ho mohla navštívit. Bylo mu 79 let a daroval mi zažloutlou fotografii z roku 1943. Za slunečného dne sedí na zahradě v kovové vaně, společnost mu dělá jeho sestřenice Kathinka Reblingová a další děti.

V červnu 1944 Eddy Musberg, jeden ze stovek holandských kolaborantů, kteří zradili nebo pronásledovali Židy v úkrytu, ohlásil úřadům své podezření, že dům poskytuje úkryt skupině Židů.

Sestry na prozrazení byly připravené. Když se kolem domu začali shromažďovat gestapáci, jejich matka odstranila vázu z okenního parapetu, což bylo tajné znamení pro ostatní nájemníky, že úkryt je prozrazen.

Památník holocaustu v Amsterdamu, který navrhl americký architekt Daniel Libeskind.

Proč je podle vás tak důležité poznat příběh Janny a Lien Brilleslijperových?

To jsem si uvědomila až po čase. Nejprve jsem se ptala sama sebe, proč nikdo v Naardenu, Huizenu a Bussumu neví nic o hnízdě Hooge? Jak mohla tak velká skupina lidí žít dva roky relativně svobodně v tak hnědé

s touto částí byla hotová. Cítila jsem, že nemohu příliš dlouho žít s hrůzami táborů, aniž bych se zbláznila.

Každý, kdo píše válečnou knihu, musí vzít v úvahu drsnou kritiku, jak nedávno vyplynula z kontroverze kolem knihy Isabel van Boetzelaarové „Váleční rodiče“. Nebála jste se toho?

Musela jsem se oprostít od všech těch odborníků, kteří by jen četli a kritizovali. Nejprve jsem chtěla do svého příběhu přidat zdroje, poznámky pod čarou a citace, abych ukázala, jak detailně jsem prostudovala historické souvislosti. Nakonec mi došlo, že nejsem historik a jak píšu, je moje volba. Kdybych se mohla sester zeptat, jestli mohu jejich zážitky beletrizovat, protože to zajistí větší přesvědčivost, nepochybně by řekly: „Samozřejmě, když si troufáš!“

Myslíte si, že trh není válečnou literaturou přehlcen?

Ne, protože lidé už o válce vědí tak málo. Často slyším, že čtenáři se v mé knize poprvé dozvěděli, jak vlastně pronásledování Židů v naší zemi probíhalo! Hodně se čtenáři mluvím v knihkupectvích. Starým lidem, kteří si tím vším prošli, taková kniha oživuje vzpomínky. Přijdou za mnou a svěří se, že už nechtějí znovu zažít válku proti svým příbuzným. To jsou přesně ty okamžiky, kdy víte, proč je tak důležité, aby se takovéto knihy psaly dál. Znalosti o tom, co se stalo Židům během války, a role nizozemského předvoje v ní, zdá se, mizí, a to je špatně.

Kniha je na seznamu bestsellerů už měsíce. Jak si to vysvětlujete?

Vydavatel vytvořil cílenou kampaň: k nejpůsobivějším patřilo představení v „De Wereld Draait Door“, kde jsem byla hostem společně s Robem a Kathinkou, dvěma Janny a Lieninými dětmi. Kromě toho jsem poskytoval rozhovory a hodně jsem knihu propagoval v médiích. Nakonec to byli čtenáři, jimž se příběh zjevně dostal pod kůži. Připravila jsem se na to, že kniha zmizí z obchodů po několika týdnech. Ale čtenáři jí dali druhé kolo, a další vydání si i rovněž získává publicitu.

Dostávám dopisy od lidí z celého světa. Píší krásně a dojemně. Například v jednom dopise 97letý muž píše, že po přečtení Sester z Osvětimi, mohl po pětasedmdesáti letech poprvé plakat protože si plně uvědomil svůj vlastní úděl v úkrytu a v táboře. Ráda bych se připojila ke všem těm působivým reakcím, které kniha vyvolala. Něco se změnilo: lidé konečně začínají mluvit.

(Ze zahraničních pramenů)

čtvrti jako byla 't Gooi? Proč o tom nikdo neví? O jak velký příběh šlo, jsem pochopila během výzkumu v Izraeli. Všichni, s nimiž jsem o tom hovořila, se divili. Dvě ženy? Židovské ženy, které byly také v odboji? To je velmi zvláštní. Jde o jasný příklad toho, že Židé se pasivně nesmiřovali se svým osudem.

Ale jejich příběhy jsou málo známé. Janny Brilleslijper si uvědomovala, že deportace všech nizozemských Židů a jejich usmrcení jim reálně hrozí. Brzy viděla, do jaké pasti se Židé dostali: stále se jim zmenšovala svoboda pohybu, zapovězena jim byla práce, děti nesměly chodit do školy, lidé přicházeli o bydlení, žili v izolaci v úkrytech a dokonce neznali ani účel táborů. Na začátku si mnoho Holanďanů, uvnitř i vně židovské komunity, a také v rodině Brilleslijper, myslelo, že vše bude zase v pořádku. Jakmile si uvědomili, jak je to vážné, pro mnohé už bylo pozdě. Situace se postupně zhoršovala a já jsem to chtěla v této knize doložit.

Bylo pro vás obtížné napsat knihu o válce?

O válce bylo napsáno tisíce knih. Psát o tom s citem může jít dobře, ale autor také lehce může podlehnout emocím, které vyústí v kýč. Je to všechno o nalezení správné rovnováhy a mohu vám říci: probděla jsem hodně nocí. Trápila jsem se myšlenkou, zda hrdinům, které jsem nemohla osobně poznat, neudělám medvědí službu. Možná v této souvislosti nepřekvapí, že jsem nejdříve tuto knihu chtěla napsat co nejvíce věcně a publicisticky. Tak to začíná v první části. Ale nebyla jsem s tím spokojená. Čísla, válečná fakta, množství obětí, roky teroru: mnoho lidí si toto již neuvědomuje, neznepokojuje je to ani, když zmíníte číslo „šest milionů Židů“, kteří zemřeli, aniž by se čímkoli provinili. Přístupovala jsem k práci se záměrem, aby si čtenář pomyslel: „Nechci to opravdu číst dál, ale musím“.

Ve druhé a třetí části jsem se rozhodla, že nechám čtenáře více nahlédnout do myslí sester. Jak žili v Hooge Nest, jak prožívaly nájezdy esesáků, zda měly strach z prozrazení. Čerpala jsem z mnoha informací, které jsem objevila v domě.

Třetí díl se odehrává ve Westerbork, Osvětimi a Bergen-Belsenu. Popsat to bylo pro mě obzvláště těžké. Přemýšlela jsem, co asi prožívali ve vlacích, při selekcích Mengeleho, jaký to byl pocit, když celý život žili v čistotě a teď je svědíl vši. Ponořila jsem se do příběhu a psala skoro nepřetržitě od šesti ráno do jedenácti hodin večer. Za šest týdnů jsem

Praha

Oslo

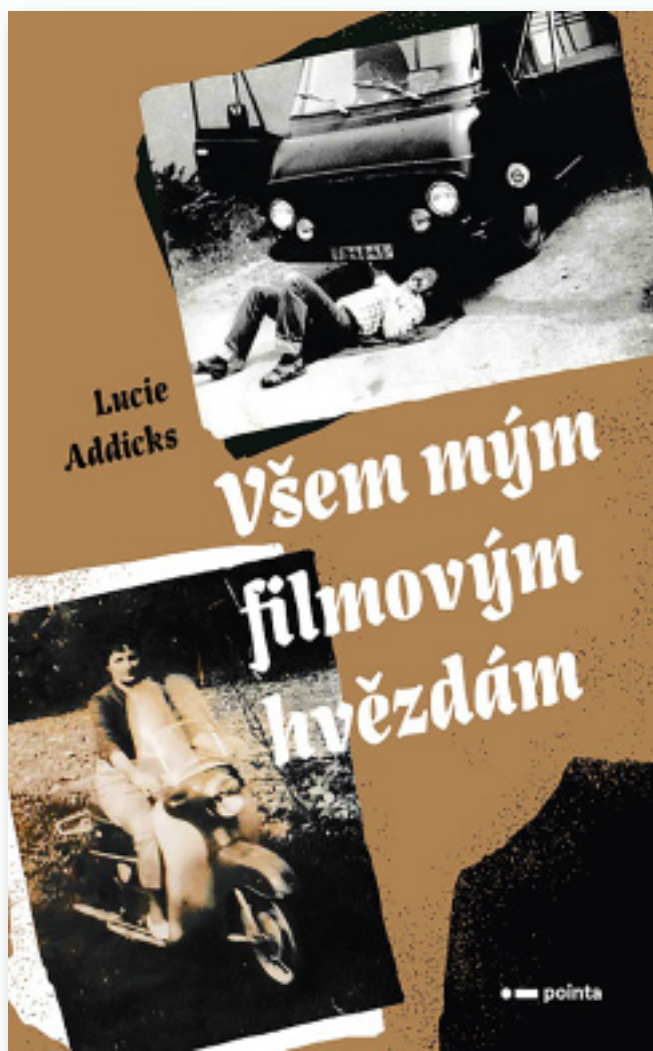

Lucie Addicks VŠEM MÝM FILMOVÝM HVĚZDÁM

Kniha je hořkosladkým příběhem se špetkou humoru o vyrůstání na malém městě na přelomu komunismu a demokracie. A taky o filmových hvězdách, které jsou tak krásné, že se do nich všichni chlapi musí zamilovat. Autorka, která se narodila a prožila mládí ve Frýdku-Místku, žije už více než 20 let v Norsku a pracuje ve vedení nadnárodní společnosti v ropném průmyslu, do svého románu vkládá zážitky ze svého dětství prožitého za komunismu.

Brožovaná, 480 stran, 359 Kč,
ISBN: 978-80-7650-195-9

VIDEO

<https://youtu.be/u1IOyQU27IM>

Ukázka z knihy na další straně

Zakoupit můžete zde

<https://pointa.cz/project/c3c8887a-5a6a-11ea-8ee6-001dd8b72061>

 pointa

www.pointa.cz

ROK 1982, A VŠECHNY TY ROKY PŘED TÍM...

Vždycky jsem věděla, že se chci dostat pryč. Dostat se pryč z města, kde mě nic nedrželo, kde mě nic nelákalo, kde jediné, co stálo za to, byla moje malá rodina v třetím poschodí paneláku na sídlišti. Naše město, Frýdek – Místek, bylo klasické komunistické maloměsto, s takzvanou moderní architekturou té doby. Nevím, který architekt naše sídliště navrhnul, ale určitě to nevyžadovalo velkou porci fantazie. Naše sídliště nezářilo rozmanitostí a barvami, bylo to praktické sídliště pro pracující třídu komunistického Československa. Bydleli jsme v krychlich šedé barvy, všechny byly z betonu, všechny měly čtyři poschodí, a v každém vchodě se schody točily okolo jámy, kde byl plánovaný výtah, ale na který nezbyly peníze. Naše sídliště stálo v kopci. Hlavní silnice se táhla dolů k lesu mezi sadou paneláků. Domy stály na svahu podél ulic, co ústily z hlavní silnice. Aby naše sídliště dělalo dojem přírody a zeleně, tak každá ulice, která vedla k jedné řadě paneláků, měla jméno asociované se stromy. Javorová, Dubová, a tak podobně, až dolů k lesu, kde se silnice stáčela doprava k ulici Topolové. To byla ulice s posledním panelákem, kde bydlela naše rodina. Mamka, taťka, brácha a já. Pod našim balkónem na Topolové ulici, hned za fotbalovým hřištěm, se tyčil majestátný zelený les, a pod lesem bylo cigánské sídliště. Za cigánským sídlištěm byly koleje, kde hučel vlak, který jezdil do světa. Za kolejemi už nebylo nic. Jenom krásné neznámo.

Nakupovat jsme chodili do našeho lokálního centra. Já a brácha jsme dostali od mamky dvacet korun, plátěnou tašku a vyšli jsme do ulic. Šlapali jsme nahoru po hlavní silnici podél ulice Javorové a Dubové, prošli jsme kolem malého hřiště s pískovištěm a železnou houpačkou, pak ještě podchodem, a už jsme viděli další šedou krychli z betonu, na které byl připevněný štít Potraviny. Jak jsem si přála, aby se moje cesta z Topolové ulice do obchodu podobala lidnaté ulici velkého města, kterou jsem znala z filmů, jako třeba ulice Prahy nebo dokonce i Paříže. Aby moje cesta do obchodu byla plná lidí, kteří spěchají do práce, běží na tramvaj nebo zvedají ruku a volají na taxik. Krásné dámy oblečené podle poslední módy ve světlých pláštích a botách na vysokých podpatcích. Dámy, které spěchají do kanceláře nebo jdou domů z nákupů a mají ruce plné nádherných tašek s nápisy jako Chanel nebo Dior. Dokonce i ty tašky září noblesou, jasně bílé se zlatými nápisy. Přála jsem si potkat důležité pány v oblecích nebo ve tweedových sacích, pány ve vyleštěných botách, co chodí ulicemi s kuffíkem a dlouhým deštníkem. Spěchají do práce, protože mají nějakou strašně důležitou schůzku, jdou rychle a cílevědomě, ale stejně, když vidí tu krásnou dámu, jak jde s nákupními taškami od Chanel, tak ji ještě ve spěchu otevrou gentlemansky dveře a pomohou jí do taxi. My jsme s bráchou akorát potkali pár sousedů, chlapů, kteří šli do práce na odpolední šichtu. Šli smutně a strhaně, ani se neoholili, neměli ani kuffík ani dlouhý deštník, ale igelitovou tašku, kde měli od

manželek zabalenou svačinku.

Ještě tolik jiných lidí bych tak ráda po cestě do obchodu potkala. Elegantní dámy se stříbrnými vlasy, které venčí malé psy. Zamílované páry v džínách, co jsou do sebe na lavičkách zavěšení a hladí se po vlasech.

Muzikanty, kteří sedí na malých židličkách na mostě, hrají Mozarta na housle a před sebou mají čepici na spropitné. Tak ráda bych cestou do obchodu zažila lidnatou ulici Prahy nebo dokonce i Paříže. Pulsující velkoměsto, kaleidoskop barev, zvuků a tváří. My jsme šli s bráchou sídlištěm bez lidí, bez krásných dam staškami Chanel, bez pánů ve tweedových sacích.

Jen já a brácha, pár upracovaných sousedů a občas nám přes cestu přeběhnul rezavý pes, aby se u lampy vyčůral. Když jsme došli do Potraviny, tak jsme měli všechno potřebné na dosah ruky. Všechno pro život nezbytné, jako chleba a rohlíky, brambory, sladkosti a alkohol, všechno bylo naskládáno v šedých regálech v tom jednom obchodě s nápisem Potraviny.

Jak jsem si přála, aby náš obchod vypadal jako malé obchůdky, které jsem znala z filmů, jako malé obchůdky v Praze nebo dokonce i v Paříži. Malé pekárny, které prodávají teplé bagety a croissants, kde se vaří káva a celý ten malý krámeček voní bagetama a čerstvě namletou kávou. Před pekárnou jsou malé kulaté stoly a židle, sedí na nich ti důležití pánové a popijí expreso z malých šálků, jenom tak na rychlovku před tou důležitou schůzkou, na kterou spěchají. A ty krásné dámy jdou okolo pekárny a dají se zviklat tou neodolatelnou vůní baget a kávy, nakouknou dovnitř a objednájí si kafe latte, a dostanou to velké kafe latte do papírového kelímku a jak volají na taxi, tak balancují s těmi taškami od Chanel a horkým kelímek kávy v ruce. Ale u nás se rohlíky a chleba kupovaly v tom jednom obchodě na sídlišti. Pečivo bylo v šedých plastových bednách, člověk si prostě napočítal deset rohlíků, dal to do plastového sáčku a žádnou velkou věc z toho nedělal.

Taky jsem si přála, aby u nás měli malé obchůdky s ovocem a zeleninou. Takové obchůdky, které měly zeleninu a ovoce venku v dřevěných krabicích postavených na chodníku. Člověk pak může přijít a vybrat si jabko nebo okurku podle svého vkusu, vzít to do ruky a přivonět si, jestli to jabko voní tak, jak má, létem a sluncem. Ve dveřích těch obchůdků stojí

majitel, nějakýpřistěhovalec z Arábie, má černé vlasy, kostkovanou šil-
tovku a dlouhý knír. On tam jenom tak stojí a dívá se, jak zákazníci chodí
okolo těch dřevěných beden a čichají si k jabkům. A mu to vůbec nevadí,
že na ty jabka lidi sahají, on se jenom usmívá a je na ten svůj malý
obchůdek pyšný. Ale u nás v Potravinách prodavačky neměly rády, když
si člověk něco vybíral sám. U nás byly ovoce a zelenina v šedých
regálech, které obsluhovaly prodavačky v bílých ušmudlaných pláštích.
To pak prodavačka vybírala sama, co člověk dostane, které jabko nebo
okurku člověk vyfasuje. Když jsem ukázala na velké červené jabko
uprostřed bedny, které se mi líbilo to, které vypadalo, že by mohlo vonět
létem a sluncem, tak prodavačka sáhla na jabko vedle, povadlé jabko,
kterého se chtěla zbavit, zvažila to, dala do sáčku a nevrle mi ten sáček
přes přepážku podala. Platilo se v pokladně, kde seděla prodavačka
a typovala ceny, které byly nalepené na každém zboží. Typovala to ma-
nuálně na starou pokladnu s ohromnými čudlíky. Děkala svou práci bez
vlídnosti, bez energie, bez úsměvu, protože ta práce jí lezla na nervy,
a ona se už těšila, že za šest hodin půjde domů a bude se dívat na
nějaký seriál v televizi. Platilo se bankovkami a prodavačka byla
speciálně nevrlá, když člověk měl velkou bankovku, a ona ji musela
rozměnit. To se vždycky otráveně zeptala: „Nemáte menší? No já vám
nemám, jak vydat.“

Zákazníci se pak snažili nevrle prodavačce vyhovět, hledali nervózně po
kapsách mince a menší bankovky, aby té nevrle prodavačce v té její
těžké práci nějak pomohli, aby jí ten den nějak ulehčili. Když nic nenašli,
tak prodavačka musela vstát a jít k druhé pokladně tu velkou bankovku
rozměnit. No to pak byla prodavačka opravdu ve špatné náladě, to už
nebyla jenom nevrlá, to už byla nasupená. Co si to ti zákazníci dovolují,
mít velké bankovky, a ona aby chodila a ty velké bankovky měnila.
A chudák zákazník tam stál a cítil se provinile. Občas se zákazník spletl,
nepočítal dobře a nakoupil víc, než měl peněz. To se čas od času stávalo
naší mamce. Nakoupila plný košík všeho, co jsme doma potřebovali,
stáli jsme s tím plným košíkem ve frontě a čekali, až na nás přijde řada.
Ta nevrlá prodavačka všechno manuálně na ty velké čudlíky našukala
a řekla: „Tak to bude dvě stě dvacet tři korun.“ Mamka otevřela peně-
ženku a dívá se, že má jenom dvě stě korun. Podala prodavačce tu
bankovku a mile řekla: „No ono to vypadá, že já mám dneska jenom dvě
stě korun.“ Pak se mamka klidně podívala do kabelky, hledala, jestli se
nějaká mince nevysypala z peněženky. Nevrlá prodavačka seděla na
židli, měla ruce v kříž a čekala, jak to mamka vyřeší. Mamka se ale
nenechala vyvést z míry. Když žádnou zatoulanou minci v kabelce
nenašla, tak jenom prodavačce s úsměvem řekla: „Tak mi prosím
odečtete tady jedno mléko a čokoládu.“ Mamka vzala mléko a čokoládu
a mile to paní pokladní vrátila. To pak nevrlá prodavačka musela to
mléko a čokoládu odpočítat, a to jí trvalo na té staré pokladně provést
takovou složitou transakci. To pak nebyla nevrlá jenom prodavačka, ale
i celá fronta lidí za námi. Já jsem se vždycky styděla a nevěděla jsem,

kde se mám podívat, ale mamka si to vůbec nebrala, vůbec ji to
nepokazilo náladu. Jenom se na nevrlou prodavačku usmála, a řekla:
„No promiňte. Přeju vám hezky den.“

Večer, když jsme s bráchou usínali, tak jsme slýchávali vlak pod lesem,
který jezdil do světa. Jak jsem si přála v tom vlaku jednou sedět, nechat
se vést do Prahy, nebo dokonce i do Paříže. U nás na sídlišti lidi neces-
tovali. Jediní lidé, které jsem znala, co letěli letadlem, byla naše soudru-
žka učitelka ruštiny a její manžel, kteří jednou letěli na týdenní dovolenou
na Jadran. Ta cesta na Jadran byla pro soudružku učitelku tak ohromný
zážitek, že ona se pokaždé v hodinách ruštiny k tomu zážitku vracela.
Kdykoliv mohla, tak nám u tabule o tom zážitku vyprávěla, rozhazovala
rukama a říkala: „No děti, na tom Jadranu je to tak nádherné, to si vůbec
nedovedete představit. Už ta cesta je něco, co člověk zažije jednou za
život. Letět takhle nad mraky tím velkým letadlem linky Aerofot, sedět na
sedačkách a nechat si servírovat jídlo těma krásnýma letuškama v uni-
formách. A to moře na Jadranu je tak modré a teplé, že se tam můžete
koupat celý den. No já vám řeknu, my jsme s manželem z toho moře ani
nevylezli. A večer jsme pojídali všechny ruské speciality, to víte, v So-
větském svazu mají vynikající kuchyni. No nám nejvíc chutnaly ústřice.“
V hodinách ruštiny stačilo jen zavést řeč na Jadran a soudružka učitelka
se hned nechala unést a barvivě nám o tom neskutečném zážitku
vyprávěla. Hodina ubíhala a ona mluvila, nejdřív rusky, ale pak už to
nadšení nevydržela, a musela přejít na češtinu. My děti jsme zasněně
poslouchaly, měli jsme hlavy položené v dlaních a snili jsme se sou-
družkou učitelkou o té exotické cestě na Jadran. Nikdo ze třídy ještě
letadlem neletěl a nikdo ještě moře na vlastní oči neviděl. To byla úplně
extravagantní myšlenka letět letadlem, to bylo naše velké přání jednou
zažít to, co naše paní učitelka ruštiny. Letět velkým letadlem Aerofot na
Jadran, plavat v modrem moři a jíst ústřice. Když jsme měli napsat esej
o tom, jaké povolání bychom v budoucnu chtěli dělat, tak většina holek
ze třídy si přála být letuškama, co mají krásné uniformy, létají na Jadran
a jí ústřice. Ale já jsem nikdy nevěděla, co napsat, jaké povolání bych
chtěla mít. Bylo mi jedno, jestli budu letuškou, herečkou nebo kadeřnicí.
Hlavní pro mě bylo dostat se pryč. Pryč z města, kde mě nic nedrželo,
kde mě nic nelákalo, jet daleko vlakem, který hučí pod lesem, a jede do
světa.

Jeden den byla mamka ve speciálně dobrém rozmaru. Už od rána se
usmívala a říkala nám: „Děcka, my máme statkou pro vás velké
překvapení. To uvidíte za chvíli, až se tatka vrátí domů.“ Já a brácha
jsme nevěděli, co pro nás naši rodiče připravili, a celou sobotu ráno jsme
v napětí na to velké překvapení čekali. Kolem poledne mamka volala:
„Děcka, pojdte za mnou na balkon, už to tady bude.“ Šli jsme za mamkou
na balkon, ona tam stála opřená o zábradlí, kouřila a usmívala se. Já
a brácha jsme se teda taky postavili na balkon a čekali na to velké
překvapení, které dělalo mamku to ráno tak veselou. Nic se nedělo,
jenom stromy hučely ve větru a na ulici švitořili vrabci. ...

